

Jaarverslag 2010

Kris Joosten & Raymond Creemers
Vastgesteld door de bestuurder en goedgekeurd door Raad van Toezicht van RAVON
op 31 maart 2011

STICHTING RAVON
POSTBUS 1413
6501 BK NIJMEGEN
www.ravon.nl
kantoor@ravon.nl
024-7410600

Colofon

© 2011 Stichting RAVON Nijmegen
Vestigingsplaats statutaire zetel Nijmegen, KvK 41077572.

Eindredactie: Kris Joosten en Raymond Creemers
Foto omslag: Grote modderkruiper Fotograaf: Arthur de Bruin
Wijze van citeren:
Joosten, C.M.C., en R. Creemers (redactie), 2011. Jaarverslag 2010 Stichting RAVON

INHOUD

1	INLEIDING	1
2	DE STICHTING RAVON	3
2.1	Dagelijks Bestuur (DB) en Algemeen Bestuur (AB)	3
2.2	Werkorganisatie	4
2.3	Personeelsvertegenwoordiging	5
2.4	Samenwerking	6
3	THEMA VRIJWILLIGERS EN DONATEURS	9
3.1	Werkgroepen en afdelingen	9
3.2	Uitgegeven ontheffingen	9
3.3	Weekenden	9
3.4	RAVON-dag	11
3.5	Tijdschrift RAVON	11
3.6	Nieuwsbrief schubben & slijm	12
3.7	Website	12
3.8	Stand	13
3.9	Webwinkel	14
3.10	Sleutelvrijwilligersdag	14
3.11	Bibliotheek	14
3.12	Helpdesk	15
3.13	Natuurbericht	15
4	THEMA DATA	17
4.1	Telmee.nl en NDFF	17
4.2	Gegevensleveringen	17
4.3	Monitoring	17
4.4	Verspreidingsonderzoek	18
4.5	Biodiversiteit in Nederland - de Nederlandse fauna deel 10	19
4.6	Provinciale atlassen	19
4.7	Grote modderkruiper op de kaart	20
4.8	Exoten	21
5	THEMA ONDERZOEK	23
5.1	Stagiaires	23
5.2	Meerstad	24
5.3	Genetisch onderzoek aan de geelbuikvuurpad	25
5.4	Inventarisatie van de gladde slang in de Deurnese Peel	25
5.5	Actieve vismonitoring Rijkswateren	25
5.6	Amerikaanse brulkikker in Limburg	25
5.7	Haalbaarheidsonderzoek verbinding Grift met de IJssel	26
5.8	Inventarisatie Gamerensche Plas	26
6	THEMA BESCHERMING	27
6.1	Landelijk Projectplan knoflookpad	27
6.2	Species Action Plan voor de vroedmeesterpad	27
6.3	Brabants beschermingsplan gladde slang	27
6.4	Knoflookpad en kamsalamander bij Waalbrug te Ewijk	28
6.5	De knoflookpad in het Strijper Aa gebied	28
6.6	Advies voor een perceel aan de Beukenstraat in Deurne	28
6.7	Dikkopelrits bestreden in Neede	29

7	THEMA DRAAGVLAK	31
7.1	Padden.nu	31
7.2	Kikkercam	31
7.3	Wildzoekers.....	32
7.4	Jeugdeducatie	32
7.5	Verzorgen cursussen en colleges	32
8	THEMA INTERNATIONAAL	33
8.1	EPCN-congres Berlijn	33
8.2	Symposium Genetica in natuurbeleid en -beheer Brussel.....	33
8.3	Brulkickers Vlaanderen-Nederland.....	33
8.4	Chytride-onderzoek i.s.m. Universiteit Gent.....	34
8.5	Turkse delegatie	34
9	OVERIGE	35
9.1	Financiën	35
9.2	Opdrachtgevers, opdrachtnemers en samenwerkingspartners	35
9.3	Sponsoring en giften	35
	BIJLAGE 1 Publicatielijst	37

1 INLEIDING

In dit jaarverslag zijn de belangrijkste zaken uit 2010 vermeld met betrekking tot de Stichting Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland (RAVON). Er is zowel informatie over de vrijwilligersactiviteiten als over de werkorganisatie opgenomen. De indeling volgt de zes thema's zoals deze zijn vastgesteld in het Meerjarenplan 2008-2012:

- Vrijwilligers en donateurs
- Data
- Onderzoek
- Bescherming
- Draagvlak
- Internationaal

Een beknopte versie van dit jaarverslag is als kleurenbrochure uitgegeven. Heeft u vragen over een bepaald onderdeel uit dit jaarverslag, dan kunt u zich direct richten tot de schrijver van het betreffende onderdeel.

RAVON zet zich, samen met haar betrokken donateurs en vrijwilligers, al jaren in voor de bescherming van reptielen, amfibieën en vissen in Nederland, door

- voortdurend in de gaten te houden hoe het met onze diersoorten gaat (tellen en monitoren);
- onderzoek uit te voeren;
- organisaties te adviseren die zich bezighouden met het beheer en de inrichting van (natuur) gebieden, zoals ministeries, provincies, terreinbeheerders en adviesbureaus;
- voorlichting en scholing te geven, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van lespakketten voor het basisonderwijs, het geven van lezingen, het uitgeven van brochures, gidsen en boeken en het organiseren van cursussen en excursies.

De afgelopen jaren is RAVON sterk in omvang gegroeid. Er zijn meer vrijwilligers actief, we hebben meer donateurs gekregen en het aantal projecten en daarmee het aantal medewerkers is fors toegenomen. In de komende jaren willen we nóg meer betekenen in de bescherming van reptielen, amfibieën en vissen in Nederland en uitgroeien tot dé gesprekspartner voor overheid en andere instanties als het gaat om onze diersoorten.

Onze missie: RAVON is hét aanspreekpunt voor de bescherming en studie van reptielen, amfibieën en vissen in Nederland.

2 DE STICHTING RAVON

RAVON coördineert de inventarisatie en monitoring van reptielen, amfibieën en vissen door vrijwilligers in Nederland. Op basis van deze gegevens zet RAVON zich in voor betere bescherming en het duurzaam behouden van de soorten en hun leefgebieden. Honderden deskundige en enthousiaste vrijwilligers inventariseren en monitoren jaarlijks vele gebieden.

De stichting heeft ten doel:

- a. de studie en bescherming van de Nederlandse reptielen, amfibieën en vissen, waaronder begrepen ontwikkeling, behoud, adequaat beheer en herstel van haar leefgebieden
- b. de bevordering van natuur- en milieubescherming in algemene zin.

RAVON werkt op non-profit basis: het eventuele positieve resultaat van de jaarrekening wordt weer geïnvesteerd in de doelstelling van de organisatie.

De werkorganisatie van RAVON is gehuisvest op de campus van de Radboud Universiteit te Nijmegen en de Universiteit van Amsterdam (RAVON Werkgroep Monitoring). Vanuit Amsterdam coördineren we het Meetnet Amfibieën en het Meetnet Reptielen in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Vanuit Nijmegen coördineren we het verspreidingsonderzoek en voeren we professionele inventarisaties, kennisintensieve opdrachten en ecologisch en wetenschappelijk onderzoek uit. Verder werken we aan voorlichting en geven we praktijkgerichte cursussen. Bovendien is RAVON actief bij het opstellen en uitvoeren van regionale of landelijke beschermingsactiviteiten.

2.1 Dagelijks Bestuur (DB) en Algemene Bestuur (AB) – door Rob van Westrienen

Het Dagelijks Bestuur en het Algemeen bestuur van RAVON vergaderden beiden 4 keer.

Belangrijke onderwerpen die aan de orde kwamen in het AB waren:

- wijziging van de Statuten: een andere organisatiestructuur van Stichting RAVON; de Stichting kende een Algemeen Bestuur en een Dagelijks Bestuur, maar is december 2010 omgevormd tot een Stichting met een Raad van Toezicht die een toezichthoudende functie heeft, een bestuur bestaande uit de directeur, die verantwoordelijk is voor de gang van zaken binnen de Stichting en een Adviesraad die Raad van Toezicht en bestuur gevraagd en ongevraagd van Advies voorziet
- contract tussen de Gegevensautoriteit Natuur (GaN) en de Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) betreffende de exploitatie van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFP)
- vaststelling van de jaarrekening en het jaarverslag 2009 en de begroting 2011

Belangrijke onderwerpen die (naast de hierboven genoemde onderwerpen) aan de orde kwamen in het DB waren:

- toezicht op de financiële gang van zaken van de organisatie
- herintroductie knoflookpad en de mogelijke rol van RAVON daarbij
- de rol van de vrijwilligers/donateurs in de stichting RAVON

- doorkijk naar 2011 en verder in relatie tot de financiële crisis en de mogelijke gevolgen voor de omvang van het bureau

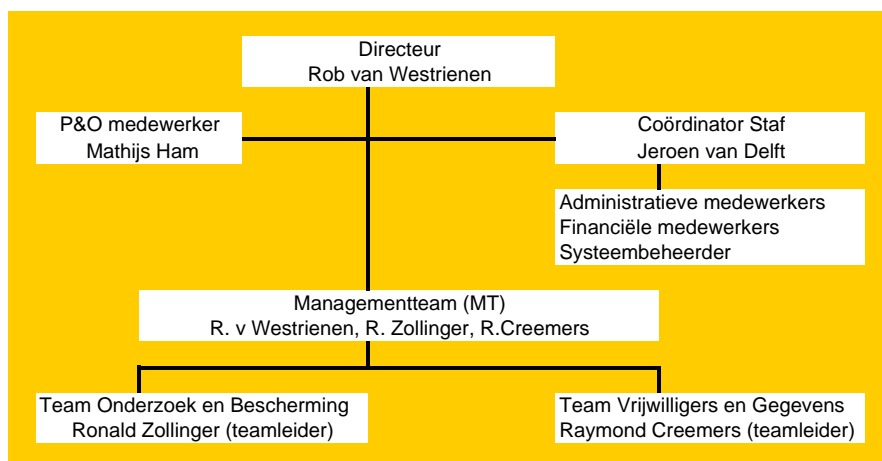
Het Dagelijks Bestuur bestond in 2010 uit Hero Prins (voorzitter), Johan Cronau (secretaris), Reint Boer (penningmeester), Michaël Steeghs (lid), Rob Lenders (lid).

Directeur van RAVON is Rob van Westrienen.

Het Algemeen Bestuur bestond in 2010 uit de eerder genoemde DB-leden aangevuld met Peter de Koning (Lacerta), Rienko Vanderschuur (WARD), 3 leden van RAVON Utrecht (Floris Brekelmans, Jaap van Wingerde en Jarno Beijk), Leon Luijten (RAVON Groningen), Jeroen Reinhold (RAVON Flevoland), Gertjan Martens (RAVON Noord-Holland), 3 leden van RAVON Zuid-Holland (Arjan van der Lugt, Ronald Laan en Mike Melis), Kees Musters (RAVON Zeeland), Piet Spaans (RAVON Gelderland), Kees Marijnissen (RAVON Noord-Brabant), 2 leden van HS Limburg (Pieter Puts en Sabine de Jong), Pedro Janssen (Werkgroep Adderonderzoek Nederland), 2 leden van Werkgroep Poldervissen (Fabrice Ottburg en Theo de Jong), Victor van Schaik (NHGL-Vissenwerkgroep), Olaf op den Kamp (NHGL, agendalid), Sander Hunink (Werkgroep Verspreidingsonderzoek Noordoost Brabant), Jan Kranenbarg (Werkgroep Gelderse Vissers), Romeo Neuteboom (Viswerkgroep De Prik) en John Melis (Werkgroep VissenOnderzoek Friesland en WARF), Wytze vd Meulen (WARF), Jeroen Huisman (Werkgroep Vissenonderzoek Groningen-Drenthe), Gerard Smit, Ingo Janssen en Edo Goverse (Werkgroep Monitoring).

2.2 Werkorganisatie

Ter ondersteuning van RAVON is in 1994 een bureau in Amsterdam opgericht en in 1999 een bureau in Nijmegen. Tezamen vormen zij de werkorganisatie.

Eén van de belangrijke taken van de werkorganisatie is: ondersteunend zijn aan de vrijwilligers en donateurs: faciliteren, stimuleren en coördineren. In 2010 waren er 30 personen werkzaam bij RAVON. (20,4 FTE per 31-12-2010). De meeste medewerkers werken in deeltijd.

Op het bureau in Amsterdam, bij de RAVON Werkgroep Monitoring, waren werkzaam: Ingo Janssen, Edo Goverse en Hielke Praagman.

Op het bureau in Nijmegen waren werkzaam: Wilbert Bosman, Arthur de Bruin, Raymond Creemers, Jeroen van Delft, Karin Didderen, Annemarie van Diepenbeek, Ans Elburg, Peter Frigge, Tamira Hankman, Jelger Herder, Pien Hoogma, Erik Jan Hofmeyer, Gonny van Ingen, Jöran Janse, Kris Joosten, Poppe Kloen, Jan Kranenbarg, Willem Kuijsten, Arnold van Rijsewijk, Wilma Roerink, Kim Rongen, Frank Spikmans, Annemarieke Spitzen, Richard Struijk, Sander Turnhout, Marjan Verdijk, Elvira Werkman, Rob van Westrienen en Ronald Zollinger. Ton Stumpel is gastmedewerker van RAVON.

Op het bureau in Nijmegen hebben meerdere vrijwilligers een grote bijdrage geleverd aan de bibliotheek (Tonnie Woeltjes en Rianne van der Graaf), het fotoarchief (Lotty Luiten), educatieve lespakketten voor kinderen, de RAVON stand, webwinkel, ontsluiten tijdschrift RAVON en administratie (Ria van den Boogaard). Han Peper heeft wederom veel technische ondersteuning voor de RAVON website geleverd. Allen hartelijk dank hiervoor!

Personeelsuitje 2010 – we 'staan' voor Pampus

2.3 Personeelsvertegenwoordiging – door Kris Joosten

Door een wijziging van het in 2009 opgestelde reglement personeelsvertegenwoordiging (PVT) voor wat betreft de zittingstermijn (van 1 naar 2 jaar) van de door het personeel gekozen vertegenwoordiging konden Jelger Herder, Edo Goverse/Ingo Janssen en Kris Joosten ook in 2010 diverse taken uitvoeren. Dit jaar werden er 3 nieuwe taken door het personeel neergelegd bij de PVT-leden met betrekking tot het binnenklimaat van het kantoor te Nijmegen, een versnaperingenautomaat en een tevredenheidonderzoek. De laatste is als enige taak in 2010 afgehandeld. Het tevredenheidonderzoek is op 19 mei 2010 gepresenteerd aan het personeel en op verzoek van het personeel heeft op 5 juli 2010 een korte evaluatie van de PVT over 2009 en 2010 plaatsgevonden. Hierover is een document verschenen. De PVT-leden hebben tweemaal overleg gehad met de directeur. In december zijn verkiezingen gehouden voor een nieuwe vertegenwoordiging voor de periode 2011-2012. Gekozen zijn: Annemarieke Spitzen, Arnold van Rijsewijk en Jelger Herder/Edo Goverse.

2.4 Samenwerking

RAVON participeert in enkele samenwerkingsverbanden op het gebied van natuuronderzoek en –bescherming. In 2010 waren dit de volgende:

- Stichting VeldOnderzoek Flora en Fauna (VOFF); een brancheorganisatie van Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's), die onderzoeksactiviteiten door vrijwilligers op het gebied van flora en fauna coördineert en aanvullende werkzaamheden uitvoert die te maken hebben met externe vertegenwoordiging en acquisitie ten behoeve van gezamenlijke projecten.
- In 2010 hebben de PGO's een samenwerkingsovereenkomst gesloten met de Stichting Gegevensautoriteit Natuur (GaN) over de verdere ontwikkeling en exploitatie van de Gegevensautoriteit en de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Rob van Westrienen is gekozen tot één van de twee leden van het Uitvoeringsorgaan, het bestuur van de samenwerkingsconstructie. De komende jaren zal de VOFF stimuleren dat de PGO's in samenwerking met de GaN komen tot een optimale exploitatie en de ontwikkeling van de NDFF. Daaronder valt onder andere: het werven van abonnementen voor het Natuurloket, de verdere ontwikkeling van de NDFF als werkdatabase van de PGO's, de ontsluiting van de NDFF voor publieke en wetenschappelijke doeleinden en de ontsluiting van de NDFF voor gebruik door vrijwilligers.

Daarnaast probeert de VOFF, al dan niet met behulp van het instrument NDFF, de verbinding te leggen tussen PGO's onderling en de PGO's en andere organisaties zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting Natuurinformatie, Museum Naturalis, de Groene Elf en de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging. Binnen de Groene Elf heeft de VOFF samen met NM, SBB, Vogelbescherming Nederland, WNF en Stichting Natuur en Milieu het initiatief genomen om een groene masterclass voor kamerleden en fractiemedewerkers te organiseren. De twee afleveringen in 2010 zijn goed bevallen, in 2011 zullen de masterclasses voortgezet worden.

- Soortbescherming Nederland, dat soortgerichte beschermingsactiviteiten op landelijk niveau behartigt. Belangrijke onderwerpen in 2010 waren:
 1. De verandering van naam van Platform Soortenbeschermende Organisaties (PSO) in Soortenbescherming Nederland
 2. Nieuwe bestuursamenstelling: voorzitter Rob van Westrienen, vice-voorzitter Theo Verstrael (dir. Vlinderstichting) en penningmeester Jos Teeuwisse (Zoogdierverseniging)
 3. Succesvolle lobby voor het boven water houden van gelden voor Rode Lijsten; zowel voor 2010 als 2011 is er geld beschikbaar om Rode Lijsten te maken
 4. Het is niet gelukt om geld voor de uitvoering van de Leefgebiedenbenadering boven water te houden; er is alleen geld via het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) beschikbaar, maar ook op die pot wordt door het kabinet fors bezuinigd. Het is ook niet gelukt om de leefgebieddeskundigen gerealiseerd te krijgen; ook deze zijn door het nieuwe kabinet wegbezuinigd
 5. Aanvraag structureel beneficiëntschap Nationale Postcode Loterij - is helaas afgewezen
 6. Nieuwe website gemaakt: www.soortenbescherming.nl
 7. Inbreng geleverd aan het Ministerie van LNV (nu: EL&I) ten aanzien van de nieuwe Natuurwet
 8. Eerste stappen zijn gezet op weg naar één Natuursector
 9. Peter Pfaff heeft een presentatie gehouden over de succesvolle samenwerking op de Veluwe voor wat betreft de handhaving van de natuurwetten

10. Er wordt een proefprocessenfonds opgericht om juridische procedures te kunnen voeren met betrekking tot overtredingen van natuurwetgeving

- Natuurplaza; een samenwerkingsverband tussen Stichting Bargerveen, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Zoogdiervereniging, FLORON en RAVON. Begin 2010 zijn deze organisaties gezamenlijk gehuisvest op het terrein van de Radboud Universiteit Nijmegen. In Natuurplaza-verband zijn ondermeer colleges gegeven en studenten geworven om in Nijmegen hun stage te lopen.
- Vissennetwerk; een netwerk van personen die informatie, kennis en ideeën uitwisselen, zowel vanuit een wetenschappelijke als praktische invalshoek, gericht op vissen, visserij en de leefomgeving van vissen. Dit jaar is er gewerkt aan de thema's soort- en gebiedbescherming, vismigratie, benutting van visstanden en de bescherming van de paling. Jan Kranenborg participeert namens RAVON in het bestuur van dit netwerk.
- Societas Europaea Herpetologica (SEH); Raymond Creemers is lid van het Mapping Comité, dat zich o.a. richt op de productie van een nieuwe Europese atlas voor herpetologie. Ton Stumpel (gastmedewerker RAVON) is voorzitter van het Conservation Comité.
- EPCN; RAVON is vertegenwoordiger voor de Benelux van het European Pond Conservation Network, een Europese herpetologische club. Ronald Zollinger participeert namens RAVON in dit comité.
- Vivara; een postorderbedrijf dat producten voor dieren in en rond de tuin verkoopt (o.a. paddenhuis en kikkermok). Door deze samenwerking hoopt RAVON een grotere naamsbekendheid te realiseren onder het brede 'lichtgroene' publiek. Vivara had begin 2010 ruim 80.000 huishoudens als vaste klant en dat groeit nog steeds, nu circa 100.000).
- Projectgroep Aalherstel; een initiatief van Sportvisserij Nederland, Stichting de Noordzee, het Wereld Natuur Fonds, Vereniging Natuurmonumenten, Greenpeace en RAVON onder voorzitterschap van oud politicus Dr. J.C. Terlouw. De projectgroep gaat in de komende jaren belangeloos activiteiten initiëren en stimuleren die bijdragen tot het herstel van de aal op een zo kort mogelijke termijn. Jan Kranenborg participeert namens RAVON in deze projectgroep.
- Coalitie Biodiversiteit 2010; samenwerking in kader van '2010 - het internationaal Jaar van de Biodiversiteit'. RAVON heeft zich aangesloten bij deze Coalitie Biodiversiteit.
- IUCN; in 2010 is RAVON lid geworden van de International Union for Conservation of Nature (IUCN) en draait mee in het IUCN-NL comité. Rob van Westrienen is lid van de Raad van Toezicht.
- RAVON Werkgroep Monitoring (WM) werkt samen met de Universiteit van Amsterdam. Zo worden er bijvoorbeeld colleges gegeven en studenten begeleid. RAVON WM maakt dankbaar gebruik van de door de Universiteit van Amsterdam aangeboden kantoorruimte en technische ondersteuning. RAVON werkt ook nauw samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) voor de verwerking van alle data.
- Samenwerking met Universiteiten; RAVON heeft door haar aanwezigheid bij Natuurplaza een intensieve samenwerking met de Radboud Universiteit. Afgelopen jaar zijn ook vruchtbare gesprekken gevoerd voor samenwerking ten behoeve van kennisvermeerdering over onze soortgroepen met de Universiteit van Amsterdam (Instituut voor Biodiversiteit en Ecosysteem Dynamiek, onderzoeksgroep evolutionaire biologie) en met de vakgroep Milieuwetenschappen van de Universiteit van Leiden.

3 THEMA VRIJWILLIGERS EN DONATEURS

Aan de basis van RAVON staan onze vrijwilligers. RAVON investeert niet alleen in het werven van nieuwe vrijwilligers, maar ook in het versterken van de band met onze huidige vrijwilligers. Concreet streven wij naar een verhoging van het aantal vrijwilligers van 1000 naar 1500 en een verhoging van het aantal donateurs van 900 naar 1300 in 2012. De stand eind 2010 is 1165 vrijwilligers voor het verspreidingsonderzoek, 560 vrijwilligers voor de meetnetten en 1100 donateurs. We zijn dus heel goed op weg.

3.1 Werkgroepen en afdelingen

In 2010 hebben zich geen nieuwe werkgroepen of afdelingen aangesloten.

RAVON heeft 21 afdelingen en werkgroepen, die actief zijn met inventarisatie, monitoring, onderzoek, bescherming, het geven van voorlichting en beheerswerk. Dit zijn:

RAVON Flevoland, RAVON Gelderland, RAVON Groningen, Herpetologische Studiegroep Limburg, NHGL-vissenwerkgroep, RAVON Noord-Brabant, RAVON Noord-Holland, RAVON Overijssel, RAVON Utrecht, WARD (werkgroep Amfibieën en Reptielen Drente), WARF (Werk- en studiegroep Amfibieën en Reptielen Friesland), RAVON Zeeland, RAVON Zuid-Holland, Gelderse Vissers, RAVON Werkgroep Monitoring, Werkgroep Poldervissen, Visclub de Prik, Werkgroep Verspreidingsonderzoek Noord-Oost Brabant, WVOF (Werkgroep VissenOnderzoek Friesland), WAN (Werkgroep Adderonderzoek Nederland) en Werkgroep Vissenonderzoek Groningen-Drenthe.

Wij willen alle regiocoördinatoren, (sleutel)vrijwilligers, werkgroepen en afdelingen danken voor hun grote inzet.

3.2 Uitgegeven ontheffingen - door Kim Rongen

Al een aantal jaren is RAVON gemachtigd om namens het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (voorheen Ministerie van LNV) ontheffingen te verlenen aan onze vrijwilligers. Het gaat om ontheffingen voor verbodsbepalingen in artikel 9 en 10 van de Flora- en faunawet: het vangen, bemachtigen, met het oog daarop opsporen en het opzettelijk verontrusten van beschermde inheemse amfibieën, reptielen en vissen. Dit jaar zijn er 361 nieuwe ontheffingen verleend aan de vrijwilligers.

Het schepnet dat al decennia in gebruik is bij herpetologen en vissers, blijkt een verboden vangtuig te zijn volgens de Visserijwet. Het ministerie van EL&I heeft RAVON een ontheffing voor het gebruik verleend. RAVON is gemachtigd om deze aan de vrijwilligers te verstrekken. Dit jaar zijn er 729 van deze ontheffingen verleend aan de vrijwilligers.

3.3 Weekenden

RAVON organiseert jaarlijks twee inventarisatieweekenden. Met Hemelvaart gaat de aandacht vooral uit naar amfibieën en reptielen en in oktober is het traditionele Vissenweekeinde. Dit jaar is er voor het eerst een midzomervissenweekeinde georganiseerd. Voor meer informatie over en de resultaten van de weekenden, zijn de verslagen via de website www.ravon.nl te downloaden.

3.3.1 Hemelvaartweekend 2010 - door Annemarie van Diepenbeek

Dit jaar werd dit inventarisatieweekende in Overijssel gehouden van 13 tot 16 mei. Er waren in totaal 40 deelnemers. Uitvalsbasis was kampeerboerderij De Zuurberg net buiten Holten (Overijssel). Tijdens het weekeinde stond het verzamelen van informatie met betrekking tot de verspreiding van amfibieën en reptielen centraal. Ook viswaarnemingen zijn genoteerd. Bij de selectie van de te bezoeken gebieden is rekening gehouden met reeds bekende gegevens en zijn er slecht onderzochte gebieden geselecteerd. Daarnaast zijn er ook topgebieden geselecteerd om (nieuwe) waarnemers een kans te bieden kennis te maken met bepaalde soorten.

De onderzochte gebieden liggen verspreid in heel Overijssel. In verband met de constatering dat Chytride ook in Nederland verspreid is aangetroffen, moest het voorgeschreven hygiëneprotocol in acht genomen worden. Ieder groepje werd daarvoor uitgerust met ontsmettingsmaterialen.

In het geslaagde weekeinde, dat dit jaar gekarakteriseerd werd door koud en winderig weer, zijn 11 amfibiesoorten, 5 soorten reptielen en 13 soorten vissen aangetroffen.

3.3.2 Vissenweekeinden 2010 - door Karin Didderen en Arthur de Bruin

In 2010 werd een extra vissenweekend georganiseerd, het RAVON midzomer vissenweekend. Negenentwintig deelnemers hebben in het weekend van 9 tot 11 juli 2010 met een schepnet of met een onderwatercamera de Overijsselse wateren onderzocht. Het weekend bestond uit een basis cursus zoetwatervissen voor beginners, een lezing over de kwabaal en snorkel- duik- en schepnetinventarisaties. Er werden 25 vissoorten aangetroffen in 20 kilometerhokken.

De accommodatie Kameryck te Kamerik was dit jaar het toneel voor het RAVON vissenweekend van 1 t/m 3 oktober 2010. Tijdens het weekend hebben ruim dertig mensen inventarisaties uitgevoerd met behulp van steeknetten, een kleine zegen en lampen en deelgenomen aan de vissenquiz. Met maar liefst 31 vissoorten werd een record aantal soorten waargenomen.

3.4 RAVON-dag

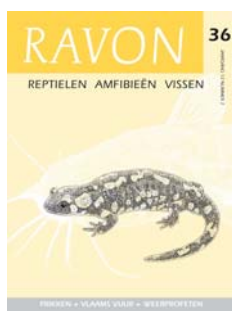
De RAVON-dag op 13 november 2010 was goed bezocht met ruim 300 mensen. Thema van de dag was Beschermen werkt! Lezingen waren kort en werden afgewisseld met filmmateriaal, en in de pauzes was er een muzikale noot die door velen op prijs werd gesteld. Besproken onderwerpen waren onder andere de afsluiting van het project padden.nu, resultaten van broeihopen voor ringslangen, brulkickers in Nederland, de Vissenatlas Friesland in wording en inzet van vrijwilligers bij diverse projecten.

De Lendersprijs werd dit jaar uitgereikt aan Annie Zuiderwijk als blijk van waardering voor haar enorme bijdrage aan de herpetologie en haar persoonlijke inzet bij de totstandkoming van de landelijke databanken, meetnetten en atlassen voor reptielen en amfibieën.

Een grote publiekstrekker was Hans Dorresteyn die na zijn presentatie ook bereid was zijn nieuwe Dorresteyn's Natuurgids te signeren. Ieder jaar kunnen wij weer rekenen op de aanwezigheid van veel standhouders. Nieuwe standhouder dit jaar was onze samenwerkingspartner Vivara.

3.5 RAVON-tijdschrift - door Kris Joosten

Er zijn dit jaar maar liefst 5 nummers verschenen (RAVON34 t/m RAVON38) en halverwege het jaar werd de nieuwe vormgeving van het tijdschrift gelanceerd. Bij de nieuwe vormgeving is rekening gehouden met de wensen van donateurs en vrijwilligers die zijn verzameld middels een enquête. Iedere jaargang zal zijn eigen kleurstelling krijgen en daarmee herkenbaar zijn.

Alle soortgroepen waren goed vertegenwoordigd in het tijdschrift en traditioneel werd in het laatste nummer van het jaar een waarnemingenoverzicht opgenomen. Bijzonder om te vermelden is dat onze artikelen over de schildpadden en het artikel over de Kwabaal in de Beerze zijn overgenomen door andere tijdschriften. Het aantal abonnees op het tijdschrift is in 2010 toegenomen van 1233 naar 1270. Eind 2010 hebben wij afscheid genomen van columnist en redactielid Michaël Steeghs. Wij zijn hem zeer dankbaar voor zijn leuke en prikkelende bijdragen aan ons tijdschrift de afgelopen jaren en hij heeft daarvoor een mooi cadeau ontvangen.

3.6 Nieuwsbrief schubben & slijm - door Kris Joosten

Na een succesvolle start in 2009 met twee nummers zijn er in 2010 vier nieuwsbrieven verschenen. Wij ontvangen veel kopij en mooie foto's van vrijwilligers en daar zijn we zeer dankbaar voor omdat het uitgangspunt van de nieuwsbrief is: voor en door vrijwilligers.

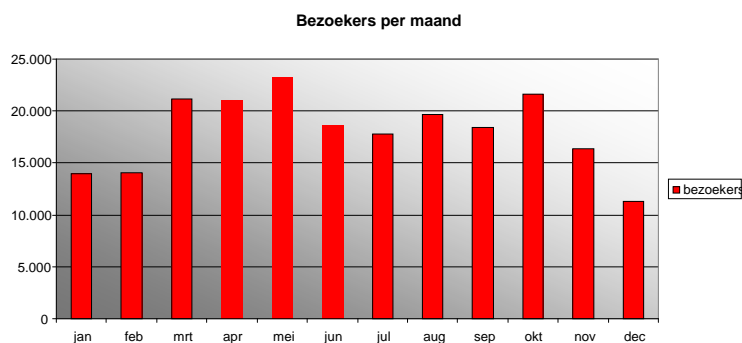
De nieuwsbrief wordt uitgegeven door de vier grote vrijwilligersprojecten: Meetnet Amfibieën, Meetnet Reptielen, Verspreidingsonderzoek Reptielen en Amfibieën en Verspreidingsonderzoek Vissen en in het middenkatern van iedere nieuwsbrief presenteert één van de projecten zijn resultaten. Nieuw verschenen zoekkaarten (vissen en brulkikker) zijn als bijlage meegezonden. Het aantal abonnees op de nieuwsbrief is in 2010 toegenomen van 1253 naar 1660.

3.7 Website www.ravon.nl - door Jelger Herder

De RAVON website is in 2010 zeer goed bezocht, hetgeen blijkt uit de cijfers in Google Analytics. Dit is één van de meest geavanceerde en betrouwbare statistische programma's voor website-bezoeken. De getallen van dit jaar zijn niet meer te vergelijken met voorgaande jaren omdat Google Analytics op een andere manier rekent. In 2010 is de RAVON website in totaal 217260 keer bezocht door 139753 unieke bezoekers. Dit laat zien dat veel bezoekers de website meerdere malen per dag bekijken. Gemiddeld komen er 510 unieke bezoekers per dag op de RAVON website. De drukst bezochte dag was 3 mei 2010 toen er maar liefst 2828 bezoekers de RAVON website bezochten. Het grootste deel van de bezoekers zijn mensen die gericht bepaalde informatie zoeken, vaak op die pagina kijken en verder niet de hele website afzoeken. 60 procent van de bezoekers heeft de website slechts één keer bezocht in 2010.

Daartegenover staat ook een trouwe aanhang. Bijna 10 procent bezoekt de RAVON website meer dan 100 keer per jaar! In totaal zijn er maar liefst 893152 pagina's opgevraagd in 2010.

Hoe komen bezoekers op de website?

60% van de bezoekers komt via een zoekmachine op de RAVON website terecht. Als zoekwoorden worden het vaakst RAVON, vissen, RAVON.nl, reptielen en brulkikker gebruikt. Ongeveer 20% van de bezoekers typt zelf RAVON in (of via de favorieten) en de laatste 20% komt via links op andere websites op de RAVON website terecht. De vijf websites via welke het

meeste bezoekers bij RAVON kwamen zijn: natuurbericht.nl, nu.nl, padden.nu, voff.nl en zoogdiervereniging.nl.

Welke pagina's zijn het populairst?

De meest bezochte pagina is de pagina over vissen, gevolgd door de pagina's over soorten, amfibieën, het forum en reptielen. De meest bekeken soort is de Amerikaanse brulkikker. Bij de reptielen is de meest bekeken soort de ringslang en bij de vissen de Donaubrasem. Andere goed bezochte pagina's zijn de activiteiten, publicaties, onderzoek en advies, fotoalbum en het verspreidingsonderzoek.

Waar komen de bezoekers vandaan?

Zoals verwacht komt het overgrote deel van de bezoekers uit Nederland (88%) en België (9%). De overige bezoekers komen uit maar liefst 125 verschillende landen.

De top 10 wordt compleet gemaakt (op volgorde van aantal bezoekers) door: Duitsland, Frankrijk, Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk, Spanje, Italië, Suriname en Ierland. Onder de hekkensluiters bevinden zich o.a. Mongolië, Libanon, Nepal, Laos, Malawi, Brunei en de Maagdeneilanden. De kaart geeft een overzicht van de wereld.

3.8 Stand - door Kris Joosten

Er komen ieder jaar meer aanvragen binnen voor de RAVON-stand. RAVON was dit jaar met een stand aanwezig op de genootschapsdag van de NHGL in Roermond, de PWN amfibieëndag in Kennemerland, de SBB Moederdag in Zeeland, de Jeugdvogelwachtdag in Friesland, Festa Natura in De Meinweg, de open dagen van Vivara en de SOVON-dag in Nijmegen. Voor de locaties waar wij niet aanwezig konden zijn is informatiemateriaal beschikbaar gesteld. In 2010 zijn veel nieuwe standmaterialen toegevoegd zoals educatieve materialen voor kinderen.

Vrijwilligster Ria van de Boogaard gebruikt de nieuwe educatieve materialen (Foto: Kris Joosten)

3.9 Webwinkel - door Kim Rongen

Via de webwinkel van RAVON kunnen de RAVON-vrijwilligers en -donateurs met korting allerlei materialen aanschaffen. In 2010 zijn 257 bestelformulieren verwerkt. Het betreft vooral bestellingen van boeken, cuvetten en de veldgidsen Herkenning en waarnemen van Reptielen, Amfibieën en Zoetwatervissen. Speciaal te vermelden voor 2010 is de verkoop van 191 schepnetten.

3.10 Sleutelvrijwilligersdag – door Annemarie van Diepenbeek

Op 27 februari 2010 is een contactdag voor de sleutelvrijwilligers gehouden in Boxtel, waarbij RAVON gebruik kon maken van de faciliteiten van Waterschap De Dommel. Belangrijk programmaonderdeel was een presentatie van een medewerker van het waterschap over de doelen en resultaten van beekherstelprojecten. Aansluitend werd de sleutelvrijwilligers een excursie aangeboden langs een beekhersteltraject in de regio. De contactdag werd door circa 25 mensen bijgewoond die positief reageerden op het geboden programma en de gelegenheid voor onderling contact en uitwisseling van informatie. Op deze contactdag zijn cursuscertificaten onder de aandacht gebracht. Onderdeel van het programma vormde het onderdeel voor feedback, vragen en discussie met betrekking tot actieve begeleiding van vrijwilligers en daarbij gewenste ondersteuning vanuit het RAVON kantoor. Na de dag ontvingen alle sleutelvrijwilligers een verslag, met een uitnodiging tot feedback over ervaringen en wensen met betrekking tot het veldwerk en het begeleiden van andere vrijwilligers.

3.11 RAVON-bibliotheek – door Annemarieke Spitzen

RAVON had al een zeer uitgebreide bibliotheek, maar met steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds (PBCF) groeit de RAVON bibliotheek tot één van de grootste Nederlandse herpetologische en ichthyologische literatuurcollecties. De bibliotheek is beschikbaar geïnteresseerden.

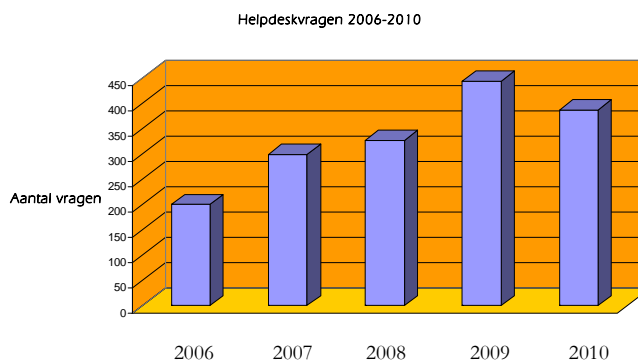
Ook hebben we in 2010 twee uitgebreide collecties mogen verwelkomen. Zowel Henk Strijbosch (foto links) als Ton Stumpel (foto rechts) hebben hun archief aan onze bibliotheek toevertrouwd.

Via de website van RAVON en het tijdschrift RAVON worden geïnteresseerden op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen. Dit project zal in 2011 doorlopen.

3.12 Helpdesk - door Arnold van Rijsewijk

Een extra service die RAVON biedt aan het publiek is de mogelijkheid om allerlei vragen te kunnen stellen over onze soortgroepen. Dit draagt direct of indirect bij aan de bescherming van soorten en leidt soms tot opdrachten. Na de start van de helpdesk in 2006 liep het aantal vragen snel op. Van 200 vragen in 2006 naar 387 vragen in 2010.

Om de te besteden tijd enigszins te beperken zijn veel voorkomende vragen en antwoorden vanaf 2010 toegevoegd aan de rubriek “Meest gestelde vragen” op de RAVON-website. Sinds november 2010 worden veel helpdeskvragen direct in het forum op de website gezet. Indien via het forum geen antwoord komt, worden ze alsnog door ons beantwoord. Dit alles heeft geleid tot een daling in het aantal beantwoorde vragen via de Helpdesk en de bestede tijd.

Tabel: aantal helpdeskvragen naar onderwerp in 2009 en 2010

Onderwerp	aantal 2009	aantal 2010
determinatie	114	91
bescherming	57	56
Wetgeving	39	20
Ecologie	101	55
beheer en inrichting (incl. vragen faunatunnels)	36	21
verspreiding en waarnemingen (2010 incl. meldingen brulkikker)	35	63
educatie en voorlichting (incl. waar kan ik helpen paddenoverzetten)	31	65
overige	31	16
Totaal aantal vragen	444	387

De onderwerpen en de moeilijkheidsgraad van de vragen waren weer zeer divers en variëren van ‘ik heb een brulkikker in mijn vijver’ tot ‘wat is het effect van trillingen bij heiwerkzaamheden op amfibieën’. Opvallend is dat veel determinatievragen over een waargenomen amfibie om een van onze meest algemene soorten bleek te gaan: de bruine kikker. De variatie in formaat, kleur en tekening is zo groot dat de soort vaak niet herkend wordt.

Vragen kwamen ook dit jaar niet alleen uit Nederland, maar ook uit warmere oorden. Zo werd vanuit Algiers een vraag gestuurd over de giftigheid van hagedissen. Het bleek om gekko's te gaan. Enkele vragen over de determinatie en ecologie van uitheemse soorten en/of terrariumdieren werden doorgestuurd aan Rogier van Rossum (Kameleon).

3.13 Natuurbericht - door Kris Joosten

De bekendheid van natuurbericht.nl is enorm toegenomen. Iedere week leverde RAVON twee natuurberichten en van deze ruim 100 natuurberichten werden er vele door de pers opgepakt. Dit genereerde een enorme publiciteit voor RAVON en haar activiteiten. Zo werden er naar aanleiding van natuurberichten interviews gegeven en radio- en TV-opnames gemaakt door zowel landelijke (Vara's Vroege Vogels) en regionale TV (bijvoorbeeld Omroep Gelderland). Alle gepubliceerde natuurberichten zijn te vinden op www.natuurbericht.nl

- Home
- Amfibieën & Reptielen**
- Ganzen
- Libellen
- Paddenstoelen
- Planten
- Strand & Zee
- Vissen
- Vlinders
- Vogels
- Zoogdieren
- Klimaat
- Opinie
- Overig

- Over natuurbericht
- Doneren
- Nieuwsbrief
- Colofon
- Disclaimer

Partners en sponsors

> Salamander overleeft Keizer Karel Plein

Bericht uitgegeven door Stichting RAVON op zondag 22 augustus 2010

Midden op het Keizer Karel Plein te Nijmegen, één van de drukste verkeerspleinen van Nederland, zijn **kleine watersalamanders** aangetroffen, waaronder een witte salamander. Een leuke vondst op een bijzondere locatie, waar de salamanders in staat blijken te zijn te overleven en zich voort te planten.

De salamanders en salamanderlarven zijn waargenomen in de vijver die is aangelegd in het park midden op het Keizer Karel Plein. Onduidelijk is of de salamanders hier zijn uitgezet of dat ze de vijver zelf bereikt hebben. Onder de **kleine watersalamanders** is een witte (leucistische) salamander aangetroffen. Witte salamanders worden niet vaak gezien, omdat ze meer opvallen en dus eerder worden opgegeten. De witte kleur kan veroorzaakt worden door inteelt, hetgeen optreedt in **kleine** afgezonderde populaties.

Witte (leucistische) **kleine watersalamander** en salamanderlarve Keizer Karel Plein Nijmegen (foto: Jackelien de Vries en Marc Luyten)

Kikkercam

Hoe kikkers, padden en salamanders zich in hun natuurlijke omgeving gedragen, is vanaf nu live te volgen op www.kikkercam.nl. Bij een vijver in het midden van het land is een webcam ongesteld. Op de site zijn ook filmpjes te zien van bijzondere dieren die

- Home
- Amfibieën & Reptielen**
- Ganzen
- Libellen
- Paddenstoelen
- Planten
- Strand & Zee
- Vissen
- Vlinders
- Vogels
- Zoogdieren
- Klimaat
- Opinie
- Overig

- Over natuurbericht
- Doneren
- Nieuwsbrief
- Colofon
- Disclaimer

Partners en sponsors

> Voortplantende brulkikkers in Nederland

Bericht uitgegeven door Stichting RAVON op dinsdag 5 oktober 2010

Voor het eerst sinds twintig jaar zijn er weer voortplantende Amerikaanse **brulkikkers** in Nederland aangetroffen. Na het importverbod eind tachtiger jaren leek de soort verdwenen uit Nederland. In twee vijvers in de omgeving van Baarlo (Noord-Limburg) zijn in september 2010 zowel volwassen exemplaren als kikkervissen aangetroffen. Een aantal andere plekken waar zich mogelijk ook **brulkikkers** bevinden, wordt op dit moment onderzocht.

Het aantreffen van de Amerikaanse **brulkikker** in ons land is reden tot grote zorg. Deze soort doet zijn naam eer aan en kan in de zomermaanden zorgen voor flinke geluidsoverlast. De Amerikaanse **brulkikker** is een uitheemse soort die zich door snelle voortplanting sterk kan uitbreiden en inheemse amfibieën opoet en wegruimeert. Daarnaast is hij vaak drager van een schimmelm ziekte (*chytridiomycose*), die wereldwijd al tot het uitsterven van meerdere amfibieënsoorten heeft geleid. Deze schimmelm ziekte is voor mensen en huisdieren overigens ongevaarlijk en treft alleen amfibieën. De **brulkikker** behoort tot 'de 10 gevaarlijkste exotische amfibieën ter wereld' en snel ingrijpen is dan ook noodzakelijk om te voorkomen dat de kikker zich verder verspreidt en grote schade aanricht aan onze inheemse amfibieën.

4 THEMA DATA

Onze data zijn van onbetwistbare kwaliteit en zijn blijvend actueel. We bewijzen ons steeds meer als leverancier van hoogwaardige kennisproducten over onze diersoorten. Concreet streven wij naar het verzamelen van nog meer actuelere verspreidingsgegevens van hoge kwaliteit.

4.1 Telmee.nl en de Nationale Databank Flora en Fauna - door Raymond Creemers

De databank van RAVON is opgenomen in de Nationale Databank Flora & Fauna (NDFP), waardoor de gegevens beschikbaar zijn voor natuurbeheer en ruimtelijke ordening. De gegevens worden beheerd en ingevoerd in www.telmee.nl, het invoerportal en de goedgekeurde (gevalideerde) gegevens worden doorgevoerd naar de NDFP. Op regelmatige basis werden al gegevens uitgewisseld met het Natuurhistorisch Genootschap Limburg (NHGL), Vereniging Natuurmonumenten, Waarneming.nl, Provincies en Waterschappen. De meeste van deze partijen zijn inmiddels in 2010 ook aangesloten op de NDFP.

Tijdens een feestelijke bijeenkomst op 16 september heeft RAVON, samen met de negen andere Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's), de samenwerkingsovereenkomst met de Gegevensautoriteit Natuur (Stichting GaN) getekend in aanwezigheid van minister Verburg van LNV. Met deze ondertekening is een traject van vier jaar voorbereiding en samen ontwikkelen van de Gegevensautoriteit Natuur, de NDFP en het vernieuwde Natuurloket succesvol afgerond. Voor het eerst in de geschiedenis zitten gegevens over planten en dieren van alle PGO's, aangevuld met gegevens van andere organisaties die gegevens verzamelen, in één grote databank. Deze databank is daarmee de meest complete en actuele bron van natuurgegevens. Via Het Natuurloket kunnen maatschappelijke partijen, zoals project-ontwikkelaars, gemeenten en bouwbedrijven maar ook de natuurbeheerders, een abonnement nemen op de NDFP of incidenteel natuurgegevens aanvragen. De kwaliteit van de gegevens in de databank wordt gewaarborgd door de Gegevensautoriteit in persoon, prof. dr. Jan van Groenendaal. De gesloten overeenkomst is een belangrijke mijlpaal op weg naar een beter en breder gebruik van de kennis over verspreiding en trends van reptielen, amfibieën en vissen in ons land.

4.2 Gegevensleveringen - door Arthur de Bruijn

In 2010 is voor 4 gemeenten met een gebiedsabonnement een update gegeven van de meest recente gegevens. Verder kwamen via het Natuurloket nog een drietal gegevensaanvragen binnen. Bij RAVON zelf kwamen begin 2010 nog enkele rechtstreekse gegevensaanvragen binnen. Van de 12 offertes werd in 7 gevallen ook daadwerkelijk opdracht gegeven de gegevens te leveren.

Vanaf september 2010 zijn opdrachtgevers doorverwezen naar de NDFP, voor vrijwilligers blijft het mogelijk gegevens op te vragen bij RAVON voor eigen gebruik.

4.3 Monitoring

4.3.1 Meetnet Reptielen - door Ingo Janssen

Het Meetnet Reptielen beleefde in 2010 zijn 17de monitorjaar. Ieder jaar komen er van zo'n 350 trajecten gegevens binnen (± 15.000 waarnemingen van een hagedis of slang) waarmee het CBS

trends en indexen kan berekenen. Opvallendste meldingen in 2010 betreffen het opduiken van gladde slang op 7 reeds bestaande trajecten; kolonisatie van een Drentse heidesnipper door de zandhagedis; versterking van voorjaarszonplaatsen van de adder door fotografen en de definitieve vestiging van de ringslang in Zuid-Limburg vanuit aangrenzend Duitsland.

4.3.2 Meetnet Amfibieën - door Edo Goverse

Alle inheemse amfibiesoorten worden verspreid door het land gemonitord. In het voorjaar van 2010 zijn de nieuwe indexen berekend door het CBS. Het aantal meetlocaties bedraagt 338 (ruim 2.500 afzonderlijke wateren en luisterpunten), waarvan er in 2009 202 werden geteld. In 2009 zijn er 7.926 records verwerkt waarvan 4.662 positief waren, met een amfibie dus (totaal aantal records is 82.691 waarvan 44.078 positief). Globaal gezien lieten de trends in 2009 geen grote verassingen zien. Opvallend is dat de boomkikker in 2009 een dip vertoont, maar de beoordeling (sterke toename) blijft gelijk. De kleine watersalamander heeft een nieuwe beoordeling; een matige toename, terwijl de gewone pad als nieuwe beoordeling een stabiel voorkomen laat zien.

Gedurende het veldseizoen van 2010 kwam het nieuws over de aanwezigheid van *Batrachochytrium dendrobatidis* waarna enkele treinbeheerders de monitoring van amfibieën per direct wilden stopzetten. In goed overleg, na het geven van voorlichting en met behulp van het door RAVON opgestelde hygiëne protocol kon de monitoring grotendeels doorgang vinden.

4.4 Verspreidingsonderzoek

4.4.1 Verspreidingsonderzoek Reptielen en Amfibieën - door Jelger Herder

In het kader van het verspreidingsonderzoek zijn in 2010 met de hulp van honderden vrijwilligers opnieuw 100 prioritaire 10x10 km-hokken voor de verschillende doelsoorten geactualiseerd. Hoofddoel van het verspreidingsonderzoek is het verspreidingsgebied van de doelsoorten op 10x10 km compleet te actualiseren over de periode 2007-2012. Momenteel is van alle soorten samen reeds 83% van het verspreidingsbeeld geactualiseerd sinds 2007. Met nog twee veldseizoenen te gaan (2011 en 2012) moet het mogelijk zijn de doelstelling (voor de meeste soorten) te halen zodat het verspreidingsbeeld in 2013 kan worden gerapporteerd aan de EU. Mede als onderdeel van het verspreidingsonderzoek zijn er in 2010 ruim 20 excursies georganiseerd.

4.4.2 Verspreidingsonderzoek vissen - door Jan Kranenbarg en Richard Struijk

Het streven van het verspreidingsonderzoek vissen is om in de periode 2007-2012 het verspreidingsbeeld van de doelsoorten: beekprik, rivier- en beekdonderpad, bierpje, elrits, gestippelde alver, kleine modderkruiper, grote modderkruiper en bittervoorn compleet en actueel te krijgen. Via de website van het verspreidingsonderzoek vissen kunnen 10x10 kilometerhokken worden geclaimd door visvrijwilligers. Inmiddels zijn ruim 900 10x10 km-hokken geactualiseerd hetgeen neerkomt op bijna 80% van de verspreiding van de doelsoorten. Twee soorten die nog de nodige aandacht behoeven zijn de grote modderkruiper en de gestippelde alver. Om ook op een kleiner schaalniveau een beter actueel verspreidingsbeeld te krijgen, worden tegenwoordig ook op een kleiner schaalniveau 1x1 km-hokken voor het verspreidingsonderzoek aangeboden.

4.5 Biodiversiteit in Nederland - de Nederlandse fauna deel 10 – door Raymond Creemers

In het jaar van de biodiversiteit verscheen deel 10 in de serie Nederlandse Fauna. In het boek De Nederlandse biodiversiteit wordt de complete Nederlandse biodiversiteit beschreven, 47.800 soorten in totaal. Ruim 100 specialisten uit talloze kennisorganisaties, waaronder RAVON, hebben aan dit kloeke boekwerk een bijdrage geleverd. Nederland is het enige land ter wereld met een dergelijk uitgebreid naslagwerk van de complete biodiversiteit.

4.6 Provinciale atlassen

4.6.1 Atlas van reptielen en amfibieën in Noord-Holland - door Jelger Herder

Sinds eind 2006 heeft RAVON in samenwerking met Landschap Noord-Holland in opdracht van de Provincie Noord-Holland gewerkt aan een nieuwe verspreidingsatlas van reptielen en amfibieën in Noord-Holland. December 2010 is de atlas voor een groot publiek gepresenteerd op de Noord-Hollandse Natuurdag. De atlas is stijlvol vormgegeven en geschreven voor een breed publiek. Naast informatie over de soorten en hun verspreiding in Noord-Holland zijn er ook hoofdstukken over het gegevens verzamelen en het belang van Noord-Holland voor reptielen en amfibieën op nationale en internationale schaal. De atlas is zeer goed ontvangen en de eerste druk van ruim 500 exemplaren is al nagenoeg uitverkocht.

4.6.2 Vissenatlas Gelderland - door Jan Kranenbarg

Hoewel vissen al lang erkend worden als graadmeter voor de ecologische toestand van een water, vertoont de informatie over de verspreiding van vissen vaak nog leemtes. Zo ook in de provincie Gelderland. RAVON en Bureau Natuurbalans-Limes Divergens hebben daarom het initiatief genomen een atlas te maken van de vissen in deze provincie. Belangrijke leefgebieden voor de aanwezige soorten worden hierbij in kaart gebracht. In de toekomst kan hierdoor bij herstel- en inrichtingsmaatregelen beter rekening gehouden worden met de populaties van beschermde vissoorten en de ecologische kwaliteit van de visgemeenschap. De atlas is financieel gesteund door de Provincie Gelderland, de waterschappen en Rijkswaterstaat. In 2011 hopen we de atlas te kunnen drukken.

Zuid-hollandse vissers in actie op 16 oktober (Foto: Freek Mayenburg)

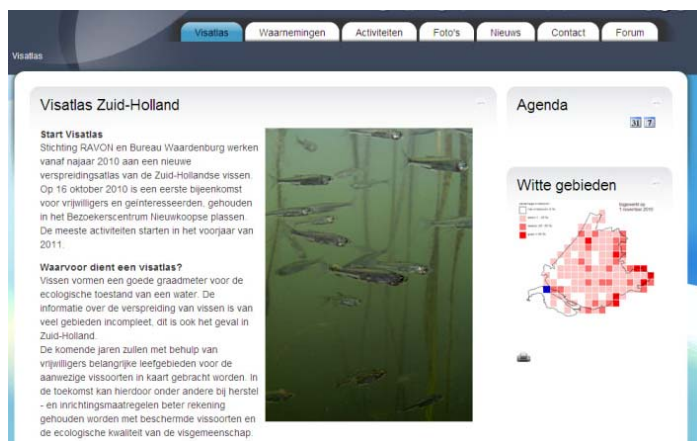
4.6.3 Vissenatlas Zuid-Holland - door Karin Didderen

Vanaf het najaar van 2010 werkt Stichting RAVON in samenwerking met Bureau Waardenburg aan een nieuwe verspreidingsatlas van de Zuid-Hollandse zoetwatervissen. In oktober 2010 is een eerste bijeenkomst voor vrijwilligers en geïnteresseerden gehouden in het Bezoekerscentrum Nieuwkoopse plassen. De meeste activiteiten starten in het voorjaar van 2011.

Sinds december 2010 is de atlas in digitale vorm beschikbaar via www.zuid-holland.vissenatlas.nl

Op deze website staan de stand van zaken, de witte gebieden kaart, informatie over activiteiten, nieuwtjes en foto's.

Op dit moment wordt er hard gewerkt aan het verzamelen van bestaande gegevens over de verspreiding van de brak- en zoetwatervissen in Zuid-Holland. Tevens gaat er aandacht naar de mobilisatie van de onlangs opgerichte vissenwerkgroep "Zuid-Hollandse Vissers".

4.6.4 Vissenatlas Noord-Holland - door Jan Kranenburg

RAVON werkt in samenwerking met Landschap Noord-Holland sinds 2009 aan een verspreidingsatlas van de Noord-Hollandse vissen. In 2010 zijn er wederom een aantal excursies en een basiscursus zoetwatervissen georganiseerd. Daarnaast is de vissenwerkgroep "Noord-Hollandse Vissers" actief om gewapend met schepnet de zogenaamde witte gebieden in de provincie te onderzoeken. 2011 zal het laatste jaar zijn van het gegevens verzamelen. In 2012 zal de visatlas gepresenteerd worden. Dit omvangrijke boek zal ingaan op de verspreiding van vissen, beheer, ecologie, beleid en historie van vissen in Noord-Holland.

4.7 Grote modderkruiper op de kaart – door Arthur de Bruin

In opdracht van Waterschap Hunze en Aa's voert RAVON een onderzoek uit naar het voorkomen van de grote modderkruiper in het Natura 2000 gebied Zuidlaardermeer. De soort is opgenomen als doelsoort voor dit gebied maar recente verspreidinggegevens ontbreken. In 2010 heeft RAVON professioneel veldwerk uitgevoerd in delen van het gebied. Daarnaast hebben, in samenwerking met de vissenwerkgroep Groningen-Drenthe, een tweetal excursies plaatsgevonden met het doel de grote modderkruiper te vangen. Het project heeft al veel verspreidingsgegevens opgeleverd maar tot op heden is de grote modderkruiper nog niet aangetroffen. In 2011 wordt resterend veldwerk in het gebied uitgevoerd om uiteindelijk een goed onderbouwde uitspraak te kunnen geven over het al dan niet aanwezig zijn van de soort.

In de late zomer van 2010 is een verspreidingsonderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van de grote modderkruiper in het beheergebied van waterschap Noorderzijlvest. Het waterschap wil

graag weten waar de soort voorkomt zodat zij hiermee in haar beheer rekening kan houden. Binnen het veldonderzoek zijn locaties met oude waarnemingen bezocht op inzicht te verkrijgen in de aanwezigheid van de soort in het gebied. De grote modderkruiper werd op twee locaties aangetroffen. Het onderzoek wordt in 2011 voortgezet.

4.8 Exoten - door Jeroen van Delft

In 2010 heeft RAVON veel werk verricht op het gebied van exoten, waarbij veelal sprake was van samenwerking met het Team Invasieve Exoten (TIE). Veel media-aandacht is uitgegaan naar de Amerikaanse brulkikker. Het betrof in het voorjaar het grensoverschrijdende project INVEXO (INTERREG-gelden) waarin RAVON participeert en in het najaar de ontdekking en de vervolgstappen met betrekking tot de vondst van deze soort in Baarlo. Ook participeerde RAVON weer in de Signaleringspilot Invasieve Exoten. Dit project wordt uitgevoerd door de PGO's onder de vlag van de VOFF en met medewerking van Waarneming.nl en Sportvisserij Nederland in opdracht van het TIE.

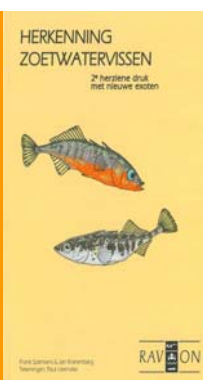
Pontische stroomgrondel (Foto: Jelger Herder)

Het doel van deze pilot is om een waarnemingsstructuur voor exoten neer te zetten die steeds verder kan worden uitgebouwd. Het doel is uiteraard ook om waarnemingen van exoten te verzamelen en te rapporteren. Verder ging binnen projecten onze bijzondere aandacht uit naar de vele oprukkende exotische grondelsoorten, de zonnebaars en de dikkopelrits.

Belangrijk was ook de totstandkoming van de tweede druk van het boekje Herkenning Zoetwatervissen, waarin nu ook alle recent in Nederland opgedoken exoten zijn opgenomen. In opdracht van TIE is een risicoanalyse uitgevoerd voor 10 exotische vissoorten, waarbij de gevolgen van hun komst en de mogelijkheden voor maatregelen onderzocht zijn.

Herdruk veldgids Zoetwatervissen door toename exoten

Herdruk van de RAVON-veldgids Zoetwatervissen was nodig omdat inmiddels enkele recentelijk in Nederland verschenen exoten niet in de vorige druk waren opgenomen. Niet alleen is de veldgids aangevuld met kenmerken en soortbeschrijvingen van deze exoten, maar ook de tabel is aangepast. Verder is er een overzicht met kenmerken van de karperachtigen opgenomen en een groot aantal nieuwe foto's van jonge karperachtigen. In samenwerking met Sportvisserij Nederland is ook een zoekkaart exotische zoetwatervissen uitgegeven.

De atlas wordt gewaardeerd!

Eind 2009 verscheen *De amfibieën en reptielen van Nederland* (Creemers & van Delft, 2009). Een boek waaraan veel RAVONners, op heel verschillende manieren, een bijdrage hebben geleverd. Met name in 2010 kwamen er veel recensies uit; zonder uitzondering zéér lovend. Opvallend vaak wordt de royale omvang en de degelijkheid van de teksten genoemd, de mooie en informatieve tekeningen, foto's, grafieken en kaarten en zeker ook de bijgevoegde CD met alle kikker- en paddengeluiden. Van de algemene hoofdstukken vindt men die over cultuurhistorie heel bijzonder en de serieuze aandacht voor zeeschildpadden en exoten wordt ook vaak genoemd. Hier een greep uit enkele van de recensies.

Grasduinen

„Nederland telt zestien soorten amfibieën en zeven soorten reptielen, dat is lekker overzichtelijk en dus hebben de makers flink uitgepakt. (...) Die aanpak levert het boek al bij verschijning het predikaat onmisbaar naslagwerk' op.” / “Het verschijnen van een natuurboek levert voor de dieren in het veld vaak weinig op, maar met deze uitgave kon dat wel een anders zijn: al lezend over de wereld van de koudbloedigen loop je vanzelf warm om deze bijzondere dieren te redden.”

Vroege Vogels

“Het is me niet gelukt om de webmaster te overtuigen. Toen ik vroeg of er deze ene keer misschien zes veertjes uitgereikt mochten worden (red: vijf is het maximum), was het antwoord onverbiddelijk 'Neel'. Sorry Raymond Creemers en Jeroen van Delft, ik had jullie meer gegund, maar het blijft bij vijf. Maar ik noem ze dit keer pluimen en geen veertjes, want jullie maakten een heel bijzondere uitgave.” / “... en dus is er een Herpetobijbel gemaakt. Met wetenschappelijke informatie van adder tot zandhagedis (...). Maar ook leuke weetjes en prachtige foto's.”

De Levende Natuur

“Deze atlas is een uniek boek van uitzonderlijk hoog niveau.”

Vakblad Natuur Bos Landschap

“Verder is het boek een ode aan de vrijwilliger en veldwerker, de enthousiasteling die zijn speurtochten en waarnemingen deelt met anderen en zo de kennis verder brengt.” / “... subliem naslagwerk.”

WARF Bulletin

“Niets dan lof over dit prachtig verzorgde boek, dat getuigt van grote kennis van amfibieën en reptielen bij de mensen die hier aan hebben meegewerkt.”

Zeitschrift für Feldherpetologie

“Eine moderne Länder-Herpetofauna, die kaum Wünsche offen lässt.”

Herpetological Bulletin

“If there ever was a reason to learn the Dutch language, it would be this book, or go for the simple way and start with the English summaries and many bilingual figures and tables. I can guarantee it will not disappoint you.”

L'Ornithologue

“Cette oeuvre de grande classe, éditée par des naturalistes concernés par leur sujet, est présentée sous papier et reliure de grande classe, avec une iconographie somptueuse.” / “Cette oeuvre est un joyau de plus dans cette collection fort attachante et de grande classe. Nederlandse Fauna (...) elle fera mieux connaître les crapauds, grenouilles, lézards, tortues et les profanes n'auront plus d'excuses à ne pas les reconnaître et protéger sans aucune réserve.”

EIS-nieuwsbrief

“Collega organisatie RAVON heeft een prachtig boek afgeleverd. Zonder de andere delen tekort te doen, is dit wel het fraaiste deel in de serie, mede door het prachtige, originele fotowerk.”

Karekiet (Natuurpunt)

“Als geen ander boek is dit boek een aanmoediging om zelf naar deze soorten op zoek te gaan. Ook al zijn de auteurs telkens specialisten, toch blijven de boeken toegankelijk voor een breed publiek van professionelen en vrijetijdsbiologen, beleidsmakers en natuurliefhebbers.”

Lacerta

“Het is een prachtige Atlas, (...), die niet alleen interessant is voor specialisten, maar voor iedereen die geïnteresseerd is in onze herpetofauna.”

www.Vogeldagboek.nl

“Deel 9 van de serie Nederlandse Fauna is weer zo'n boek dat bijna te mooi is om waar te zijn.” / “Bij deze uitgave passen alleen maar complimenten voor de samenstellers en via hen aan allen die een bijdrage hebben geleverd.” / “De amfibieën en reptielen van Nederland is een prachtig boek met honderden foto's, kaarten en tekeningen, uiterst leerzaam en erg inspirerend.”

Duin

“... een onmisbaar naslagwerk.”

Forum Lacerta / Slangenforum

“Mensen, wat is dit een uniek werk! En dat van Nederlandse bodem. Een voorbeeld van hoe uitgebreid en goed een informatief herpetologisch boek kan zijn.”

Waarvan akte!

Rob van Westrienen

5 THEMA ONDERZOEK

De komende jaren leggen we ons meer en meer toe op toegepast wetenschappelijk onderzoek en worden we ook op dat vlak een serieuze gesprekspartner. De grote databanken van onze soortgroepen én het gebrek aan herpetologisch onderzoek op universiteiten bieden enorme mogelijkheden. Een aantal AIO-plaatsen zal dan ook worden gerealiseerd.

Veel vrijwilligers en donateurs van RAVON houden zich bezig met verspreidingsonderzoek, monitoring en ecologisch onderzoek (zie hoofdstuk 4). De bureaumedewerkers doen ook toegepast wetenschappelijk onderzoek en begeleiden vele stagiaires van Universiteiten en Hogescholen die een bijdrage leveren aan het onderzoek. Hieronder wordt een aantal onderzoeksprojecten uit 2010 kort uitgelicht.

5.1 Stagiaires - door Kim Rongen

In 2010 is er onderzoek verricht door stagiaires. In totaal hebben 25 studenten een stage bij RAVON in Nijmegen of Amsterdam uitgevoerd. In stageverslagen, welke zijn vermeld in de publicatielijst (bijlage 1), zijn de resultaten van hun onderzoek te lezen. Deze verslagen kunnen worden opgevraagd bij RAVON te Nijmegen. De stagiaires zijn hieronder op alfabetische volgorde weergegeven:

As, Bjorn van, Hogeschool Van Hall Larenstein, Velp. Onderwerp: Ontwikkelen van lesmateriaal reptielen voor het basisonderwijs; Begeleiding: Elvira Werkman/Jelger Herder

Asbreuk, Tim, Hogeschool Van Hall Larenstein, Velp. Onderwerp: Onderzoek naar de boomkikker in de omgeving van Neede (Achterhoek) in relatie tot landschapselementen (GIS-analyse); Begeleiding: Ronald Zollinger en Wilbert Bosman

Beekman, Ezra, Universiteit Utrecht, Utrecht. Onderwerp: Evenwicht zandhagedis en levendbarende hagedis op de Hamert; Begeleiding: Raymond Creemers

Brujnes, Annelies, Wageningen University, Wageningen. Onderwerp: Verspreiding van de marmergrondel naar regionale wateren; Begeleiding: Frank Spikmans

Eck, Roel van, Radboud Universiteit, Nijmegen. Onderwerp: Vismigratie in Ittervoortse Beek; Begeleiding: Jan Kranenbarg

Geurts, Steven, Radboud Universiteit, Nijmegen. Onderwerp: 1. Terrestrial habitat use of amphibians in “Hatertse en Overasseltse Vennen” en Population analysis of the yellow bellied toad (*Bombina variegata*) in The Netherlands; Begeleiding: Wilbert Bosman

Groeneveld, Matthieu, Hogeschool InHolland, Delft. Onderwerp: Zandhagedissen en RAVON; Begeleiding: Ingo Janssen

Groenhout, Elze, UvA/IBED, Amsterdam. Onderwerp: Population structure of *Natrix natrix* around Amsterdam; Begeleiding: Ingo Janssen

Heijkoop, Friso, Hogeschool Van Hall Larenstein, Leeuwarden. Onderwerp: Introductie reptielenmonitoring; Begeleiding: Ingo Janssen

Hooijkaas, Nelleke, Universiteit Utrecht, Utrecht. Onderwerp: Evenwicht zandhagedis en levendbarende hagedis op de Hamers; Begeleiding: Raymond Creemers

Janhangier, Sabia, Hogeschool Van Hall Larenstein, Leeuwarden. Onderwerp: Introductie reptielenmonitoring; Begeleiding: Ingo Janssen

Jansen, Nout, Hogeschool Van Hall Larenstein, Velp. Onderwerp: Verschuivende evenwichten in hagedissenpopulaties; Begeleiding: Raymond Creemers

Klijn, Jord, Hogeschool InHolland, Delft. Onderwerp: Zandhagedissen en RAVON; Begeleiding: Ingo Janssen

- Leeuwen, Tim van,** Hogeschool Van Hall Larenstein, Velp.. Onderwerp: Onderzoek naar chytridiomycose in Nederland; Begeleiding: Annemarieke Spitzen
- Lock, Dick,** Helicon, Velp. Onderwerp: Verspreidingsonderzoek Reptielen & Amfibieën; Begeleiding: Jelger Herder
- Maagdenberg, Anouk van den,** HAS, Den Bosch. Onderwerp: Invloed *Batrachochytrium dendrobatidis* op ontwikkeling geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad; Begeleiding: Annemarieke Spitzen
- Noordstra, Arjen,** Hogeschool Van Hall Larenstein, Leeuwarden.. Onderwerp: Distributie en voortplanting van de knoflookpad in Zuidoost Drenthe; Begeleiding: Wilbert Bosman
- Onnes, Cors,** Hogeschool Van Hall Larenstein, Velp.. Onderwerp: De geelbuikvuurpad in Limburg 2010 - onderzoek naar de populatiegroottes; Begeleiding: Wilbert Bosman en Annemarieke Spitzen
- Ponsteen, Peter,** Saxion, Deventer. Onderwerp: Vergelijkend fuikenonderzoek grote modderkruiper - schoningsmethodieken voor de grote modderkruiper; Begeleiding: Arthur de Bruin
- Pruijn, Nick,** Hogeschool Van Hall Larenstein, Leeuwarden.. Onderwerp: Distributie en voortplanting van de knoflookpad in Zuidoost Drenthe; Begeleiding: Wilbert Bosman
- Reurink, Florian,** Hogeschool Van Hall Larenstein, Velp. Onderwerp: Amfibieën in straatkolken. Oriënterend onderzoek naar straatkolken als valkuil voor amfibieën; Begeleiding: Annemarie van Diepenbeek
- Ross, Maaïke,** Hogeschool Inholland, Delft. Onderwerp: Evenwicht zandhagedis en levendbarende hagedis op de Hamert; Begeleiding: Raymond Creemers
- Schiphouwer, Martijn,** Radboud Universiteit, Nijmegen. Onderwerp: Onderzoek naar exotische vissen (grondels) in rivieren; Begeleiding: Frank Spikmans
- Thill, Lisa,** UvA/IBED, Amsterdam. Onderwerp: Multiple paternity in the Grass snake, *Natrix natrix*; Begeleiding : Ingo Janssen
- Westerveld, Justin,** Hogeschool Inholland, Delft. Onderwerp: Evenwicht zandhagedis en levendbarende hagedis op de Hamert; Begeleiding: Raymond Creemers

5.2 Meerstad – door Annemarieke Spitzen

Zoals ook in 2007, 2008 en in 2009 is gebeurd, heeft RAVON in opdracht van Buro Meerstad ook in 2010 onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van de heikikker (*Rana arvalis*) in het plangebied Meerstad (ten oosten van de stad Groningen). Net als voorgaande jaren zijn dieren weggevangen en overgeplaatst naar het natuurgebied Rippemaa. Ook in 2010 werd een groot

aantal dieren aangetroffen en overgeplaatst. Het aantal heikikkers dat ieder jaar wordt weggevangen wordt steeds groter en het is waarschijnlijk dat het plangebied zeer geschikt habitat vormt voor heikikkers en dat dieren vanuit de omgeving naar het gebied trekken. RAVON heeft advies uitgebracht aan de opdrachtgever hoe hiermee kan worden omgegaan.

(Foto: Arnold van Rijsewijk)

5.3 Genetisch onderzoek aan de geelbuikvuurpad – door Wilbert Bosman

Nederland kent nog maar een klein aantal populaties van de geelbuikvuurpad die in een aantal gevallen ook uit nog maar kleine aantallen dieren bestaan. Doel van het onderzoek was de populatie genetische status van de populaties te onderzoeken. In opdracht van de provincie Limburg heeft Alterra-Wur in samenwerking met Stichting RAVON en Natuurbalans-Limes Divergens dit onderzoek uitgevoerd

5.4 Inventarisatie van de gladde slang in de Deurnese Peel – door Arnold van Rijsewijk

In 2010 heeft RAVON in opdracht van Staatsbosbeheer een inventarisatie uitgevoerd naar het voorkomen van de gladde slang in de Deurnese Peel en enkele meer geïsoleerde Peelrestanten: Het Zinkske, de Heitakse Peel (Grauwveen) en de Bult. De actuele verspreiding van de gladde slang was onvoldoende bekend. Meer kennis hierover was nodig om in het kader van leefgebiedverbetering bij geplande en toekomstige beheer-werkzaamheden rekening te kunnen houden met de aanwezigheid van de soort. Bij de inventarisatie is ook gekeken naar welke landschapselementen in het peelgebied voor de gladde slang van belang zijn en of deze verbeterd moeten worden. Door de inventarisatie is het verspreidingsbeeld van de gladde slang in de Deurnese Peel weer geactualiseerd. De opdrachtgever weet nu waar de zomerhabitats liggen en beschikt over meer informatie over het belang en de functie van verschillende landschapselementen. Door deze kennis kan bij het beheer beter rekening gehouden worden met het voorkomen van de gladde slang.

5.5 Actieve vismonitoring Rijkswateren - door Frank Spikmans

In opdracht van de Waterdienst (Rijkswaterstaat) voert RAVON samen met bureau Natuurbalans – Limes Divergens een jaarlijkse monitoring van vissen in de Nederlandse rivieren uit. Daarbij

wordt met een drie meter brede boomkor over de bodem en met elektrovisserij in de oevers van de rivieren gevist. Er zijn 41 vissoorten gevangen. Elk jaar behoren blankvoorn, brasem, baars en pos tot de meest algemene soorten. Door een sterke opmars van exotische grondels is de zwartbekgrondel nu al de op 3 na meest abundante vissoort. Het meest soortenrijk is de Zandmaas met 31 vissoorten. De resultaten van het onderzoek worden gebruikt om meerjarige veranderingen in de visstand te signaleren.

Visseren en snoeken op de Schollevaar - Actieve Monitoring (Foto: Onbekend)

5.6 Amerikaanse brulkikker in Limburg – door Raymond Creemers

Voor het eerst sinds twintig jaar zijn er weer voortplantende Amerikaanse brulkikkers in Nederland aangetroffen. Na het importverbod eind tachtiger jaren leek de soort verdwenen uit Nederland. In twee vijvers in Baarlo (Noord-Limburg) zijn in september 2010 zowel volwassen exemplaren als kikkervissen aangetroffen. Daarnaast werden er enkele losse individuen gemeld uit een aantal omliggende tuinvijvers. Het aantreffen van de Amerikaanse brulkikker in ons land is

reden tot grote zorg. Deze soort doet zijn naam eer aan en kan in de zomermaanden zorgen voor flinke geluidsoverlast. De Amerikaanse brulkikker is een uitheemse soort die zich door snelle voortplanting sterk kan uitbreiden en inheemse amfibieën opeet en wegconcurrert. Daarnaast is hij vaak drager van de schimmelziekte chytridiomycose. De brulkikker behoort tot de 10 gevaarlijkste exotische amfibieën ter wereld en snel ingrijpen is dan ook noodzakelijk om te voorkomen dat de kikker zich verder verspreidt en grote schade aanricht aan onze inheemse amfibieën. De brulkikkers in Baarlo zijn waarschijnlijk de nakomelingen van brulkikkers die nog tot begin jaren negentig verkocht werden als vijverdieren. Op 14 oktober werd een voorlichtingsavond voor de inwoners van Baarlo en omgeving georganiseerd, waarbij de resultaten van de inventarisatie werden gepresenteerd. In 2011 zullen de vijvers brulkikkervrij worden gemaakt.

5.7 Haalbaarheidsonderzoek verbinding Grift met de IJssel – door Jan Kranenburg

Één van de Kaderrichtlijn Water doelen van Waterschap Veluwe is een verbetering van de visstand in de Grift. Hoewel deze beek een aantal bijzondere beekvissen als de rivierdonderpad en de beekprik herbergt, ontbreken een aantal voor dit beektype karakteristieke vissoorten. Het verbinden van de Grift met de rivier de IJssel kan mogelijkheden bieden voor de optrek van soorten als kopvoorn, serpeling en winde en kolonisatie van de Grift waardoor de ecologische

De Grift (Foto: Jan Kranenburg)

kwaliteit van de Grift toeneemt. RAVON heeft in opdracht van Waterschap Veluwe onderzocht wat de effecten van een dergelijke maatregel kunnen zijn op de visgemeenschap en de Kaderrichtlijn Water-score voor vissen in de Grift. Het aanwezige habitat in de Grift en de wetingen is hiervoor geanalyseerd met betrekking tot de habitateisen van doelsoorten ten aanzien van de factoren stroomsnelheid en diepte. Hierbij is ook gekeken naar mogelijke negatieve effecten van een aantal exotische vissoorten.

5.8 Inventarisatie Gamerensche Plas – door Jan Kranenburg

De Gamerensche Plas is het meest stroomafwaartse deel van de grote nevengeul die door de Gamerensche waard stroomt. De plas is vanaf 2009 tot 2010 verondiept met licht verontreinigde baggerspecie uit het Amsterdam Rijn Kanaal. Het bieden van opgroeigebied voor riviervissen is één van de ecologische doelstellingen van nevengeulen. De beheerder van de plas, Dekker van de Kamp, heeft Stichting RAVON gevraagd om het voorkomen van jonge vis in de Gamerensche Plas te inventariseren en hierbij in te gaan op de functie van de verondiepte zandwinput voor jonge vis. Dit onderzoek is in 2010 gestart.

Inventarisatie Gamerensche Plas; opdrachtgever filmt de actie (Foto: Karin Didderen)

6 THEMA BESCHERMING

In relatie tot bescherming nemen we een actievere houding aan bij de interpretatie en toepassing van de natuurwetgeving. Op het gebied van de handhaving ligt een belangrijke signalerende rol bij de vrijwilligers en donateurs.

6.1 Landelijk Projectplan Knoflookpad – door Wilbert Bosman

Omdat het aantal vindplaatsen van de knoflookpad in de afgelopen decennia sterk terugliep verscheen in 2001 het vijfjarig beschermingsplan knoflookpad. In de jaren daarna zijn in nagenoeg alle leefgebieden beheermaatregelen uitgevoerd. Ondanks de habitatverbeteringen is de laatste jaren duidelijk geworden dat kleine populaties niet of moeilijk uit het dal komen. Om dit een halt toe te roepen is door Stichting RAVON in samenwerking met Natuurbalans-Limes Divergens, Alterra-WUR en Landschap Overijssel een projectplan “De knoflookpad en biodiversiteit” opgesteld. Dit plan heeft als doel de laatste leefgebieden van de knoflookpad te behouden. Dit, waar nodig, door bijplaatsing dan wel (her)introductie van dieren.

6.2 “Species Action Plan” voor de Vroedmeesterpad – door Wilbert Bosman

In opdracht van de Europese gemeenschap is een Europees actieplan opgesteld voor de vroedmeesterpad. Het project is geïnitieerd door de Spaanse organisatie Atecma en een rapportage is opgesteld om samenwerking met vertegenwoordigers uit alle Europese landen waar de vroedmeesterpad voorkomt. Naast beschrijvingen over de actuele situatie zijn voor ieder land de bedreigingen waar de vroedmeesterpad mee te maken heeft geïnventariseerd en geprioriteerd. Met dit document kunnen natuurbeschermers in hun eigen land, gesteund door de EU (meer) aandacht vragen voor de bedreigde situatie van de vroedmeesterpad.

6.3 Brabants beschermingsplan gladde slang – door Jeroen van Delft

Het in 2006 door RAVON opgestelde Brabantse beschermingsplan voor de gladde slang (van Delft & van Rijsewijk, 2006) is gedurende de afgelopen jaren voor een zeer belangrijk deel uitgevoerd. Dit is te danken aan de concreetheid van dit plan, de intensieve contacten en positieve houding van alle beheerders van terreinen met gladde slangen en de enthousiaste ondersteuning van de uitvoering door de Provincie Noord-Brabant. Van 2008 tot en met 2010 heeft de Provincie het RAVON mogelijk gemaakt om jaarlijks nieuwsbrieven te verzorgen en

bijeenkomsten te organiseren voor beheerders, betrokken ambtenaren en vrijwilligers. In 2010 verschenen twee nieuwsbrieven (te downloaden op www.ravon.nl bij de tekst over de gladde slang) en is een goed bezochte bijeenkomst gehouden in de Peel.

*Uitleg over beheer en de gladde slang in de Deurnese Peel
(Foto: Denis Frissen)*

De nieuwsbrieven geven een uitstekend beeld van het vele werk dat is uitgevoerd of op het punt van uitvoering staat, zowel in Nederland als in aangrenzend Vlaanderen. Inventarisatie- en monitoringgegevens laten zien dat de gladde slang hier en daar al positief reageert op het uitgevoerde beheer. Een aantal andere soorten, waarvan bekend is dat zij doorgaans sneller dan de gladde slang kunnen reageren op beheer, laat duidelijk positieve effecten zien. Het gaat dan onder meer om Rode Lijstsoorten als nachtzwaluw, levendbarende hagedis, bont dikkopje en veldkrekkel.

6.4 Knoflookpad en kamsalamander bij Waalbrug te Ewijk. – door Wilbert Bosman

Rijkswaterstaat is in 2010 gestart met de verbreding van de A50 tussen knooppunt Ewijk en knooppunt Valburg. De verbreding, die aan de westzijde plaatsvindt gaat ten koste leefgebied van knoflookpad en kamsalamander bij de dijk in Ewijk. Ter mitigatie zijn in het voorjaar van 2010

dieren van het westelijk talud weggevangen en tijdelijk naar de oostzijde van de brug verplaatst waar een scherm is geplaatst om te voorkomen dat de dieren terug gaan. Aan de westzijde is ter compensatie een nieuw voortplantingswater aangelegd en een graanakker gerealiseerd. Ook het nieuwe westelijk talud wordt knoflookpad vriendelijk ingericht. De ontwikkelingen van de nieuwe habitat worden vier jaar lang gemonitord.

Aanleg nieuw voortplantingswater en akker in Ewijk (Foto: W. Bosman)

6.5 De knoflookpad in het Strijper Aa gebied – door Wilbert Bosman

Bij Gastel in de gemeente Cranendonk is in opdracht van waterschap de Dommel en de gemeente Cranendonk onderzoek gedaan aan de knoflookpad. In dit gebied bij de Strijper Aa leeft een van de drie nog overgebleven populaties van deze soort in Noord-Brabant. Het waterschap de Dommel heeft samen met de gemeente Cranendonk een ecologische verbindingzone ingericht speciaal voor de knoflookpad. Samen met plaatselijke waarnemers doet Stichting RAVON een vierjarige monitoring waarvan nu twee jaar zijn uitgevoerd. Er is op dit moment sprake van een heel licht herstel van de knoflookpad, maar de soort is zeker nog niet veiliggesteld.

6.6 Advies voor een perceel aan de Beukenstraat in Deurne – door Wilbert Bosman

De Brabantse gemeente Deurne heeft de knoflookpad als ambassadeurssoort benoemd. De afgelopen jaren zijn er veel maatregelen genomen om het leefgebied te verbeteren en is er een groot onderzoek geweest naar het voorkomen in de gemeente. Stichting RAVON heeft een advies gegeven over een perceel aan de Beukenstraat dat ingericht zou worden voor bewoning en tevens hoe een nabij gelegen eiken-berken bos te optimaliseren.

6.7 Dikkopelrits bestreden in Neede - door Frank Spikmans

De dikkopelrits is een exotische vissoort die sinds 2007 ook in Nederland wordt aangetroffen. De eerste Nederlandse vindplaats is in Neede. De soort kan drager zijn van een bacterie die een voor inheemse vissoorten dodelijke ziekte Enteric Redmouth Disease (ERD) veroorzaakt. Vanwege de kans op overdracht van deze ziekte op gevoelige inheemse soorten en vanwege de mogelijkheid dat de soort zich verder verspreidt naar nabijgelegen beeksystemen, heeft het Waterschap de populatie geëlimineerd. Daarvoor zijn de vijvers leeggepompt en de vissen weggevangen. Er bleken tienduizenden exemplaren aanwezig. Deze zijn afgevoerd naar een dierentuin als voer voor pinguïns en kleinklauwotters.

Dikkopelrits bestrijding Neede (Fotobureau Kerkmeijer)

7 THEMA DRAAGVLAK

Om het grote publiek en jongeren te bereiken zoeken we naar aansprekende en toegankelijke (communicatie)middelen. We zijn daar in 2010 goed in geslaagd.

7.1 Padden.nu - door Jelger Herder

Eind 2007 is gestart met het project Padden.nu, een gezamenlijk initiatief van RAVON, Landschap Noord-Holland, KNNV en IVN. In februari 2008 is de gelijknamige website gelanceerd. Doel van het project is om werkgroepen die actief zijn bij het overzetten van amfibieën een ruimte te bieden waar kennis gehaald en gebracht kan worden, ervaringen met elkaar gedeeld kunnen worden en die samenwerking stimuleert. Daarnaast willen we nieuwe mensen betrekken bij de bescherming van amfibieën, en huidige paddenoverzetters waar mogelijk werven als donateur of vrijwilliger. 2010 was financieel gezien het afsluitende jaar van het project. Het project houdt echter niet op. RAVON staat ervoor garant dat de website online blijft en dat ook nieuwe werkgroepen nog aan de website worden toegevoegd. Voor de bestaande werkgroepen is er eind 2010 een slotsymposium georganiseerd in Naturalis waar ongeveer 50 vrijwilligers aanwezig waren. Er zijn presentaties gegeven over Padden.nu en over de collectie van Naturalis. Er was gelegenheid om kennis te maken met elkaar en het museum kon bezocht worden. Eind 2010 waren er 57 werkgroepen aangesloten bij Padden.nu. Tijdens de paddentrek wordt de website gemiddeld 13.000 keer per maand bezocht. In 2010 zijn naar schatting 250.000 amfibieën veilig overgezet. Naar de media is gecommuniceerd dat al deze dieren achter elkaar gelegd een stoet van ruim 20 kilometer zouden vormen. Dit bleek een gouden greep, diverse (landelijke) media hebben er aandacht aan besteed.

7.2 Kikkercam – door Annemarie van Diepenbeek

Om een groter, en tot nu toe minder met amfibieën vertrouwd publiek te bereiken, vooral de 1,5 miljoen particulieren met een tuinvijver, is in de nazomer van 2010 een webcam geplaatst bij een natuurlijke vijver (www.kikkercam.nl). Vooral de overdag actieve groene kikkers zijn in tuinvijvers goed te observeren. Het via de webcam bekijken van het gedrag van deze soort, leidt tot meer

enthousiasme voor amfibieën en vergroot het draagvlak voor onze doelsoorten. Naast tuinbezitters vormen jongeren, die niet zo gemakkelijk via andere media te bereiken zijn, een belangrijke doelgroep. Dit project vond plaats in het kader van Capacity Building, een project voor het werven, opleiden en binden van vrijwilligers.

De website bevat buiten de live beelden ook filmpjes van interessante waarnemingen, die door bezoekers kunnen worden bekeken. Om een nog groter publiek te bereiken zijn deze filmpjes op You Tube te zien, met een verwijzing naar de RAVON kikkercam website. De site is interactief gemaakt: het publiek kan eigen foto's uploaden en deelnemen aan de forumdiscussies.

7.3 Wildzoekers - door Kris Joosten

Dit tijdschrift voor jongeren heeft de afgelopen jaren onvoldoende groei in abonnees gehad en mede daarom is besloten met dit tijdschrift te stoppen. Tot en met het allerlaatste nummer van Wildzoekers in december 2010 heeft RAVON een bijdrage geleverd door het aanleveren van artikelen over onze soortgroepen.

7.4 Jeugdeducatie - door Jelger Herder

RAVON biedt een lespakket amfibieën aan via de RAVON-website onder het kopje Publicaties. Dit is een lespakket voor de groepen 5 en 6 van het basisonderwijs. Het bevat naast werkbladen en lesideeën ook achtergrondinformatie voor de leerkracht over de Nederlandse amfibieën. Voor de groepen 7 en 8 van het basisonderwijs is een lesbrief beschikbaar via www.padden.nu. Aan de hand van de lesbrief Padden, krijgen leerlingen inzicht in het leven van padden, wat de bedreigingen zijn en hoe zij de padden kunnen helpen. De lesbrief bestaat uit een lesbeschrijving en drie werkbladen. In 2010 is door een vrijwilliger en een stagiair gewerkt aan lespakketten amfibieën voor de overige groepen van het basisonderwijs en lesmaterialen voor reptielen. Dit pakket zal in de loop van 2011 op de RAVON website verschijnen.

7.5 Verzorgen cursussen en colleges - door Jeroen van Delft

Er zijn door (sleutel)vrijwilligers op veel plaatsen in het hele land basiscursussen amfibieën en reptielen en zoetwatervissen gegeven. De cursussen worden steeds aangekondigd op de RAVON website. Het RAVON team Vrijwilligers & Gegevens verzorgt de coördinatie.

7.5.1 Colleges voor de Radboud Universiteit Nijmegen

Ook in 2010 zijn er weer bijdragen geleverd aan het onderwijs op de Radboud Universiteit. Zo zijn gastcolleges verzorgd voor Biologie- en Milieukundestudenten over de rol van PGO's en het belang van vrijwillige natuuronderzoekers, verspreidingsonderzoek, monitoring en wat met de enorme hoeveelheid verzamelde informatie gedaan wordt en over de herpetofauna in het Nederlandse rivierengebied. Ook is een bijdrage geleverd aan het practicum van de Differentiatie cursus Dierecologie, waarbij studenten kennismaken met veldmethodieken voor onderzoek aan de fauna en met het determineren van dieren. Daarnaast heeft RAVON het veldpracticum begeleid van de cursus Biodiversiteit voor eerstejaars studenten.

8 THEMA INTERNATIONAAL

Wij zullen een actieve rol spelen in het op een hoger niveau tillen van de bescherming van reptielen, amfibieën en vissen in Europa. We bekijken de mogelijkheden om te komen tot trendgegevens voor onze soortgroepen op Europese schaal. Dit realiseren wij door meer samen te werken met internationale partners en bijdragen te leveren aan congressen en symposia.

8.1 EPCN-congres Berlijn - door Ronald Zollinger

Het vierde EPCN-congres vond plaats op 1 t/m 4 juni in Berlijn. Op 1 juni heeft Ronald Zollinger een lezing verzorgd met de titel 'Important Areas of Ponds in The Netherlands, related tot biodiversity and metapopulation structures of species' en op 3 juni heeft Wilbert Bosman een presentatie gehouden met de titel 'Reproductive ecology of the Crested newt (*Triturus cristatus*) in a real estate in the Netherlands'. Daarnaast had RAVON de eer als chairman te mogen optreden tijdens één van de sessies op het congres te weten 'Session 8: Ecology and conservation of amphibians in agricultural landscape (LIFE, DBU)'. Meer informatie is te vinden op:

<http://www.4epcn2010.de/abstr.htm>

8.2 Symposium Genetica in natuurbeleid en -beheer Brussel - door Wilbert Bosman

Genetische variatie is een belangrijk onderdeel van de biodiversiteit. Toch wordt er in het natuurbeleid en -beheer nog maar weinig aandacht aan besteed. Om de noodzaak van genetische kennis voor dit vakgebied aan te tonen is op 18 november in Brussel door het Instituut voor Natuur- en bosonderzoek (INBO) een studiedag georganiseerd. Deskundigen lichtten het belang toe van genetisch onderzoek en genetische diversiteit voor natuurbehoud. In totaal waren er negen presentaties met een gevarieerde inhoud die het belang van genetisch onderzoek duidelijk maakten. In de wandelgangen hingen posters met betrekking tot dit onderwerp. Deze zeer interessante dag werd door zo'n 250 mensen bezocht.

8.3 Brulkickers Vlaanderen-Nederland – door Jeroen van Delft

In 2010 heeft RAVON, als onderdeel van het project Invexo een 'Early warning system' voor de Amerikaanse brulkikker opgezet. Invexo is een project met betrekking tot invasieve exoten en het wordt mede gefinancierd door het Europese programma Interreg IV A voor de grensregio Vlaanderen-Nederland. Het is een samenwerking tussen 24 partners in Vlaanderen en Nederland (zie www.invexo.nl). Vlaams onderzoek heeft aangetoond dat de brulkikker de grens met

Nederland (Noord-Brabant) tot op nog geen 2 kilometer is genaderd. De kans is dan ook groot dat deze soort op korte termijn Noord-Brabant binnenkomt. De soort vormt een serieuze bedreiging voor onze inheemse amfibieën. RAVON heeft daarom een ‘Early warning system’ ontwikkeld, gericht op een vroegtijdige signalering van de brulkikker in Nederland.

Het belangrijkste onderdeel van het ‘Early warning system’ is het opzetten van een netwerk van vrijwilligers en professionals die in de vier risicogebieden verantwoordelijk zijn voor het signaleren van de brulkikker. Door snel gealarmeerd te worden als deze ons land binnenkomt, kunnen zonodig direct maatregelen worden getroffen. Vrijwilligers en professionals zijn door RAVON opgeleid door middel van twee workshops in mei 2010.

Er zijn 29 bezoeken gebracht aan de verschillende geselecteerde kilometerhokken met een verhoogd risico. In totaal is er door de waarnemers 43,5 uur besteed aan het zoeken naar de Amerikaanse brulkikker. De tijd die medewerkers van terreinbeherende organisaties en rattenvangers investeerden, zijn hier niet in betrokken. Zij zijn zeer veel in hun eigen gebied. De afspraak is gemaakt dat zij melden wanneer zij brulkikkers waarnemen.

In juni is er een goed bezochte perspresentatie van het gehele project Invexo geweest. Dit leidde tot een golf van publiciteit in Vlaanderen en Nederland. Van 19 locaties kwamen via telefoon, internet of mondeling 21 meldingen van Amerikaanse brulkikkers bij RAVON binnen. Gelukkig vielen deze in de categorie ‘loos alarm’; het betrof meestal verwisseling met bruine of groene kikkers. Begin september kwam er echter een telefoontje uit Baarlo met opnieuw een melding van Amerikaanse brulkikker en deze bleek correct. De vele aandacht voor de Amerikaanse brulkikker en de informatie op onze website hebben effect gesorteerd.

Brulkikkers zoeken tijdens de workshop (Foto: Michiel Glorius)

8.4 Chytride-onderzoek i.s.m. Universiteit Gent – door Annemarieke Spitzen

RAVON en de Universiteit Gent werken samen aan het bestuderen van de effecten van de amfibieschimmel *Batrachochytrium dendrobatidis* op inheemse amfibieën. Deze schimmel kan de ziekte chytridiomycose veroorzaken en massale sterfte veroorzaken onder amfibieën. Professor F. Pasmans en professor A. Martel begeleiden dit onderzoek. In 2010 hebben we, in opdracht van het Team Invasieve Exoten en de Provincie Limburg, onder andere onderzoek gedaan naar de effecten van de schimmel op de populatietrend van de vroedmeesterpad. De resultaten van dit project worden in de loop van 2011 bekend.

8.5 Turkse delegatie - door Ronald Zollinger

Op 21 september heeft RAVON een presentatie gegeven in het Natuurplaza als onderdeel van de ‘Study Tour Turkish NGO’s Delegation’. Het betrof mensen die bezig zijn met de implementatie van Natura2000 in Turkije. De titel van de presentatie was ‘Role of RAVON in Natura 2000 scenery; How to implement knowledge of nature into realization of N2000?’. Aansluitend werd de delegatie rondgeleid in de Millingerwaard vlak bij Nijmegen door Ronald Zollinger.

9 OVERIGE

9.1 Financiën - door Rob van Westrienen

De omzet van RAVON was € 1.560.000,- en daarmee nagenoeg gelijk aan het voorgaande jaar. Over het boekjaar 2010 werd een winst van € 23.000 gemaakt, die kon worden toegevoegd aan de algemene reserve. De reserve van RAVON bedraagt € 218.000,-.

Een jaarrekening, bestaande uit de balans, de staat van baten en lasten en een toelichting, is beschikbaar. Tevens is er een samenstellingsverklaring van de accountant opgesteld.

9.2 Opdrachtgevers, opdrachtnemers en samenwerkingspartners - door Rob van Westrienen

Alterra, ARCADIS Nederland BV, ASR Vastgoed B.V., Bewonersver. Hakfort en Huigenbos, Bosgroep Midden Nederland, Bosgroep Noord-Oost Nederland, Bosgroep Zuid - Nederland, Bureau Meerstad, Bureau Natuurbalans Limes Divergens B.V., Bureau Waardenburg B.V., BV Landgoed de Moeren, Dekker van de Kamp, Deltarus, De Ploegdriever, De VlinderStichting, Kaliwaal BV, Dienst Landelijk Gebied (DLG), Dunea, DWHC, EcoGroen Advies BV, EIS, European Commission, Gegevensautoriteit Natuur, Geldersch Landschap en Geldersche Kasteelen, Gemeente Amersfoort, Gemeente Deurne, Gemeente Gouda, Gemeente Haarlem, Gemeente Nijmegen, Gemeente Nunspeet, Gemeente Peel en Maas, Gemeente Steenwijkerland, Landschap Noord-Holland, Landschap Overijssel, Landschapsbeheer Nederland, Ministerie van EL&I - Directie Natuur / Directie Regionale Zaken West / Gegevensautoriteit Natuur / Nieuwe Voedsel en waren autoriteit, Movaris Nederland B.V., Natuurmonumenten (Roosendaal), Novio Consult, Plantenziektenkundige Dienst, Prins Bernhard Cultuurfonds, ProRail, Provincie Drenthe / Dienst Landelijk Gebied, Provincie Gelderland, Provincie Limburg, Provincie N-Brabant, Provincie Overijssel, PTC, Radboud Universiteit - faculteit NWI, RDN (Regeling Draagvlak Natuur), Rijkswaterstaat, Rijkswaterstaat Oost-Nederland, Royal Haskoning, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Staatsbosbeheer Regio Zuid, Steunstichting VZZ, Stichting Bargereen, Stichting FLORON, Stichting Herpetofauna, Stichting IKL, Stichting Het Noord-Brabants Landschap, Stichting Het Utrechts Landschap, Tauw B.V., Verboon-Maasland B.V., VOFF, Waternet, Waterproef, Waterschap de Dommel, Waterschap Hunze en AA's, Waterschap Noorderzijlvest, Waterschap Peel en Maasvallei, Waterschap Rijn en IJssel, Waterschap Rivierenland, Waterschap Veluwe, Witteveen + Bos Raadgevende Ingenieurs BV

De Universiteit van Amsterdam huisvestte de RAVON Werkgroep Monitoring, waarvoor onze grote dank!

Wij zijn onze opdrachtgevers, opdrachtnemers, subsidiegevers en samenwerkingspartners zeer erkentelijk voor het in RAVON gestelde vertrouwen en de prettige samenwerking.

9.3 Sponsoring en giften - door Wilma Roerink

Een aantal mensen hebben al ontdekt hoe ze voor RAVON kunnen meespelen in de Sponsor Bingo Loterij. Zij geven RAVON zo een steuntje in de rug en maken zelf elke week kans op € 100.000,-. Als u meespeelt in de Sponsor Bingo Loterij gaat de helft van het bedrag, dat u voor een lot betaalt,

rechtstreeks naar een goed doel. Welk doel dit is, mag u zelf kiezen. Kies dus voor RAVON! Zo ontving RAVON in 2010 € 88,15. Onlangs is de spelvorm en naam van deze loterij veranderd, maar niet de te winnen bedragen en de bedragen die ten goede komen aan RAVON. De nieuwe naam is VriendenLoterij. Speelt u al mee? U kunt uw keuze voor een goed doel altijd wijzigen! Kijk voor meer informatie op www.vriendenloterij.nl of bel 020-677 6880.

Regelmatig krijgt RAVON spontane donaties van particulieren of bedrijven. Daarvoor danken wij hen hartelijk! Alle donaties zijn van harte welkom ter ondersteuning van het beschermingswerk voor reptielen, amfibieën en vissen en hun leefomgeving. In 2010 ontvingen wij giften van:

- SBNO € 1.039,5 voor deelname aan een congres
- Velo Beheer BV € 1.000,- voor het schimmel (Chytrid) onderzoek bij amfibieën
- Stichting CREX € 1.000,- voor het schimmel (Chytrid) onderzoek bij amfibieën
- St. Herpetofauna € 500,- (3-11) en € 750,- (10-12) voor het schimmel (Chytrid) onderzoek bij amfibieën
- Dhr. Gast (Rozenburg Assuradeuren) € 625,-
- Dhr. Stapel € 150,- voor het schimmel (Chytrid) onderzoek bij amfibieën
- ACO € 245,- voor de RAVON-dag 2010
- ARFMAN € 245,- voor de RAVON-dag 2010
- Vivara € 100,- voor de RAVON-dag 2010

Wilt u ook een extra gift overmaken?

Dat kan op gironummer giro 5167681 ten name van Stichting RAVON, Nijmegen o.v.v. het goede doel van uw keuze (bijvoorbeeld schimmelonderzoek, drukkosten regionale verspreidingsatlassen, voorkomen amfibieënsterfte in straatputten, ontwikkelen educatie-materialen, behouden website padden.nu). RAVON heeft de ANBI status gekregen van het Ministerie van Financiën, waardoor u uw gift kunt aftrekken van de belasting!

BIJLAGE 1 PUBLICATIELIJST

In deze lijst is alle ons bekende informatie opgenomen.

INHOUDSOPGAVE

1. Artikelen
2. Rapporten
3. Stagerapporten
4. Boeken en tekstbijdragen aan boeken
5. RAVON uitgaven
6. RAVON stand
7. Radio en televisie
8. Tijdschriften en kranten
9. Digitale nieuwssites
10. Cursussen en workshops
11. Excursies
12. Presentaties en lezingen
13. Natuurplaza activiteiten
14. Overig

1. ARTIKELEN

- Didderen, K., 2010. Hollandse nieuwe. Onderwatersport december 2010.
- Goverse, E., M.L. Hilterman, P. Bonnet & R. de Ruiter, 2010. De lederschildpad: spectaculaire nieuwe waarnemingen in Nederland en een statusoverzicht. RAVON 35 12(1):5-10.
- Goverse, E. M. Hilterman, M. Janse, A. Oosterbaan & H. Zwartepoorte, 2010. Dikkopschildpad: een bijzondere dwaalgast in Nederland. Trionyx 8(2):38-47.
- Goverse, E. M. Hilterman, M. Janse, & H. Zwartepoorte, 2010. Kemps zeeschildpad: een nóg bijzonderder dwaalgast in Nederland. Trionyx 8(3):66-78.
- Goverse, E., M.L. Hilterman, P. Bonnet & R. de Ruiter, 2010. De lederschildpad: spectaculaire nieuwe waarnemingen. Trionyx 8(4):115-126.
- Janssen, I., 2010. Op zoek naar de ringslang - wroeten in een broeihoop. WildzoekersExpres 2010, 7: 14-15.
- Herder, J.E., 2010. Biodiversiteit van de amfibieën – divers maar wel onder druk. DN-Magazine – jaargang 22, nr 4: 5-11.
- Herder, J.E., 2010. Maak van je tuin een dierentuin. Grasduinen januari 2010.
- Herder, J.E., 2010. Maak van je tuin een vijvertuin. Grasduinen februari 2010.
- Kéry, M., R.M. Dorazio, L. Soldaat, A. van Strien, A. Zuiderwijk & J.A. Royle, 2010. Trend estimation with imperfect detection. Journal of Applied Ecology 46: 1163-1172.
- Van der Meij, T. & E. Goverse, 2010. Verstoring bedreigt muurhagedis en geelbuikvuurpad. Nieuwsbrief NEM 11:7.
- Nooij, de R., R. Lenders, R. Leuven, A. Spitzen, R. Zollinger & R. Iken. Ruimte geven, ruimte nemen. Een managementplan voor de Rugstreeppad in de Noordoostpolder. Journaal Flora en fauna februari 2010, nr. 1: 3 – 11
- Spikmans, F., Herder, J.E., Dorenbosch, M. en R. Leuven. Opmars van de grondels. Visionair 18. December 2010, Sportvisserij Nederland, Bilthoven.

Tijssen-Klasen, E., M. Fonville, J.H.J. Reimerink, A. Spitzen - van der Sluijs & H. Sprong, 2010. Role of sand lizards in the ecology of Lyme and other tick-borne diseases in the Netherlands. *Parasites & Vectors* 2010, 3:42 doi: 10.1186/1756-3305: 3 - 42

2. RAPPORTEN

- Bosman, W., 2010. Monitoring van amfibieën en met name de knoflookpad in het leefgebied te Gastel in 2010. Onderzoek uitgevoerd in het kader van het project knoflookpad Strijper Aa. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2009.002.
- Bosman, W. & R.P.J.H. Struijk, 2010. Mitigerende maatregelen voor knoflookpad, kamsalamander en poelkikker bij de brug over de Waal bij Ewijk. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2009.093.
- Bosman, W., 2010. Probleemwegen voor migrerende amfibieën in de gemeente Ubbergen, Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.005.
- Bosman, W. & J. van Delft, 2010. Rapportage activiteiten stichting RAVON in het kader van de casus stierkikker. INVEXO, Stichting RAVON, Nijmegen.
- Bosman, W., B. Crombaghs, F.G.W.A. Ottburg, H.A.H. Jansman & M. Zekhuis, 2010. De knoflookpad en biodiversiteit. Oog voor de ernstig bedreigde situatie van de knoflookpad in het jaar van de biodiversiteit. Een projectplan voor behoud van de laatste leefgebieden van de knoflookpad in Nederland. Projectgroep Knoflookpad Nederland (Stichting RAVON, Natuurbalans-Limes Divergens BV, Alterra-WUR en Landschap Overijssel.
- Bosman, W., 2010. Waardering van een perceel aan de Beukenstraat te Deurne als landhabitat voor de knoflookpad. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2009.101.
- Bruin A. de & F. Spikmans, 2010. RAVON Vissenweekend 2009 Groningen Drenthe. Stichting RAVON, Nijmegen.
- Delft, J.J.C.W. van & A.C. van Rijsewijk, 2006. Wie is er bang voor de gladde slang? Beschermingsplan voor de gladde slang in Noord-Brabant. Stichting RAVON, Nijmegen in opdracht van de provincie Noord-Brabant.
- Didderen, K., A.M. Spitzen – van der Sluijs, A. de Bruin, C.W. Kuijsten, J. Kranenbarg & R. Zollinger, 2010. Kennisdocument Vissen & Amfibieën Natura 2000 Overijssel. RAVON, Nijmegen, Rapport 2010.057.
- Didderen, K., 2010. RAVON Midzomer Vissenweekend 2010 Overijssel. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.066a.
- Didderen, K. & J. Kranenbarg, 2010. Visonderzoek Gamerensche Plas. RAVON, Nijmegen, Rapport 2010.127.
- Goverse, E., 2010. Amfibieën-, vissen- & reptieleninventarisatie bij Hakfort en Huigenbos, Amsterdam Zuidoost. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2009.120.
- Janssen, I.A.W., 2010. Monitoring Loenderveen 2009. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2009.030.
- Herder, J.E., A. van Diepenbeek & R.C.M. Creemers, 2010. Verspreidingsonderzoek reptielen en amfibieën 2009. Rapportnummer 2009-27 Stichting RAVON, Nijmegen.
- Herder, J.E., 2010. Onderzoek populatie grootte levendbarende hagedis & aanwezigheid heikikker langs de N33 tussen Assen & Gieten, rapportnummer 2010-097, Stichting RAVON, Nijmegen.
- Odé, B. & R. Beringen, 2010. Jaarrapport exoten 2009. Rapport 2009.99. VOFF/ Stichting FLORON. (RAVON-inbreng door Jeroen van Delft).
- Kessel, N. van, F. Spikmans, G. Hoogerwerf & J. Kranenbarg, 2010. Jaarrapportage Actieve Vismonitoring Zoete Rijkswateren. Samenstelling van de visstand in de grote rivieren gedurende het winterhalfjaar 2009-2010. Natuurbalans - Limes Divergens & Stichting RAVON, Nijmegen.
- Kranenbarg J., A. de Bruin, F. Spikmans, M. Dorenbosch, N. van Kessel, R.S.E.W. Leuven & W.C.E.P. Verberk, 2009. Kansen voor riviervissen. Een onderzoek naar het functioneren van oeverbiotopen

- langs de Maas voor juveniele vis. Stichting Bargerveen, Radboud Universiteit Nijmegen, Stichting RAVON & Natuurbalans - Limes Divergens. Opgesteld in opdracht van: RWS Directie Limburg.
- Ouwehand, A., 2010. RAVON Hemelvaartweekend Overijssel 2010. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.001.
- Rijsewijk, A.C. van & J.J.C.W. van Delft, 2010. Verbetering van drie leefgebieden voor amfibieën en andere faunasoorten in Landgoed De Utrecht (Noord-Brabant) – Deel 1 Moerbleek. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.011a.
- Rijsewijk, A.C. van & J.J.C.W. van Delft, 2010. Verbetering van drie leefgebieden voor amfibieën en andere faunasoorten in Landgoed De Utrecht (Noord-Brabant) – Deel 2 Broekeling. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.011b.
- Rijsewijk, A.C. van & J.J.C.W. van Delft, 2010. Inventarisatie van de gladde slang in de Deurnese Peel in 2010. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.068.
- Snep, R. & H. de Vries 2010 (red), m.m.v. o.a. R. Creemers, 2010. Bescherming voor baardvleermuizen, bonte vliegenvangers en andere bedreigde Brabanters in Brabantse steden. Uitwerking leefgebied Stedelijke gebied in Noord-Brabant. Uitgave van Alterra/Vlinderstichting i.o.v provincie Noord-Brabant.
- Spikmans, F. & W. Bosman, 2010. Monitoring reptielen spoorlijn Maastricht – Lanaken 2010. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.060.
- Spikmans, F. & K. Didderen, 2010. Vissen in sloten Vechtvallei 2010. Monitoring van het project “Boeren als beheerder”. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.092.
- Spikmans, F., N. van Kessel, M. Dorenbosch, J. Kranenbarg, J. Bosveld & R. Leuven, 2010. Plaag Risico Analyses van tien exotische vissoorten in Nederland. Nederlands Centrum voor Natuuronderzoek: Stichting RAVON, Radboud Universiteit Nijmegen, Stichting Bargerveen & Natuurbalans – Limes Divergens, Nijmegen
- Spikmans, F. & N. van Kessel, 2010. Visstandbemonstering Afgedamde Maas & Heusdensch kanaal najaar 2010. Stichting RAVON & Natuurbalans – Limes Divergens, Nijmegen
- Spikmans, F. & R. Creemers 2010. Vijver Goffertpark. Inventarisatie amfibieën en vissen en advies voor onderhoud. Stichting RAVON, Nijmegen i.ov. gemeente Nijmegen. Rapport 2010.085.
- Spitzen- van der Sluijs, A. M. & R. Zollinger, 2010. Literature review on the American bullfrog. Foundation RAVON, Nijmegen, the Netherlands.
- Spitzen – van der Sluijs, A. M. & R. Zollinger, 2010. Risk Assessment on the American bullfrog and the fungus *Batrachochytrium dendrobatidis*, Foundation RAVON, Nijmegen, the Netherlands.
- Spitzen – van der Sluijs, A. M., R. Zollinger, W. Bosman, P. van Rooij, F. Clare, A. Martel & F. Pasmans, 2010. SHORT REPORT *Batrachochytrium dendrobatidis* in amphibians in the Netherlands and Flanders (Belgium). Foundation RAVON, Nijmegen, the Netherlands.
- Spitzen – van der Sluijs, A.M., R. Zollinger. 2010. Literature review on *Batrachochytrium dendrobatidis*. Foundation RAVON, Nijmegen, the Netherlands.
- Spitzen – van der Sluijs, A.M. & A.C. van Rijsewijk, 2010. De heikikker in Meerstad in 2010. Stichting RAVON, Nijmegen.
- Struijk, R.P.J.H., R. Zollinger & T. Termaat, 2010. Oases van Biodiversiteit. Beheer, aanleg en analyse van soortenrijke stilstaande wateren in Nederland. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2008.095.
- Zollinger, R., 2010. Advies over ontsnippering amfibieën, reptielen en vissen in Groene Ruggengraat. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.133.

3. STAGERAPPORTEN

- Asbreuk, T., 2010. Boomkikkerpopulaties in het noorden van de Achterhoek. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.103.

- Bruijnes, A., 2010. De verspreiding van de Marmergrondel (*Proterorhinus semilunaris*) in regionale wateren. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.002.
- Geurts, S., 2010. Terrestrial habitat use of amphibians in “Hatertse en Overasseltse Vennen”. Foundation RAVON, Nijmegen, the Netherlands. Rapport 2010.018a.
- Geurts, S., 2010.. Population analysis of the yellow bellied toad (*Bombina variegata*) in the Netherlands. Foundation RAVON, Nijmegen, the Netherlands. Rapport 2010.018b.
- Groeneveld, M., 2010. Zandhagedissen en RAVON. Hogeschool InHolland, Delft.
- Leeuwen, T. van, 2010. De invloed van *Batrachochytrium dendrobatidis* op vrijlevende vroedmeesterpadden (*Alytes obstetricans*). Studentenrapport i.o.v. Stichting RAVON (Nijmegen) & Van Hall Larenstein (Velp)
- MacLeod, A., 2010. *Chytridiomycosis* in Europe. 10EC paper submitted as part of the MSc in Biological Sciences (Ecology and Evolution). University of Amsterdam, the Netherlands.
- Noordstra, A. & N. Pruijn, 2010. Distributie en voortplanting van de knoflookpad in Zuidoost Drenthe. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.051.
- Onnes, C.E., 2010. De geelbuikvuurpad in Limburg 2010 - onderzoek naar de populatiegroottes. Stichting RAVON, Nijmegen. Rapport 2010.120.
- Reurink, F., 2010. Amfibieën in straatkolken. Oriënterend onderzoek naar straatkolken als valkuil voor amfibieën. Stagerapport Hogeschool Van Hall Larenstein i.o.v. RAVON, Nijmegen. Rapport S2010.01.
- Thill, L., 2010. Multiple paternity in the Grass snake. UvA/IBED, Amsterdam, the Netherlands.

4. BOEKEN EN TEKSTBIJDRAGEN AAN BOEKEN (2009 en 2010)

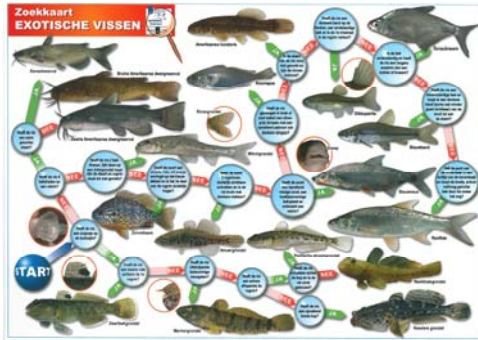
- Arntzen, J.W. & G.F.J. Smit, 2009. Kamsalamander *Triturus cristatus*. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Bosman, W., R.M. Laan & J.J.C.W. van Delft, 2009. Geelbuikvuurpad *Bombina variegata*. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Creemers, R.C.M., 2009. Het databestand. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft, 2009. Veranderingen in de tijd en de Rode Lijst. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Creemers, R.C.M., J.J.C.W. van Delft, A. Barendregt & M. Schouten, 2009. Herpetofauna in het Nederlandse landschap. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Crombaghs, B.H.J.M., J.-L. van Eijk & R.C.M. Creemers, 2009. Knoflookpad *Pelobates fuscus*. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

- Creemers, Raymond C.M. & Jeroen J.C.W. van Delft, 2010. Lissamphibia – amfibieën. In: Noordijk, J., R.M.J.C. Kleukers, E.J. van Nieukerken & A.J. van Loon (redactie), 2010. De biodiversiteit in Nederland. Nederlandse Fauna 10. Nederlandse centrum voor Biodiversiteit Naturalis & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden: 288-290.
- Creemers, Raymond C.M. & Jeroen J.C.W. van Delft, 2010. Squamata – hagedissen en slangen. In: Noordijk, J., R.M.J.C. Kleukers, E.J. van Nieukerken & A.J. van Loon (redactie), 2010. De biodiversiteit in Nederland. Nederlandse Fauna 10. Nederlandse centrum voor Biodiversiteit Naturalis & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden: 293-295.
- Creemers, Raymond C.M. & Jeroen J.C.W. van Delft, 2010. Testudines – schildpadden. In: Noordijk, J., R.M.J.C. Kleukers, E.J. van Nieukerken & A.J. van Loon (redactie), 2010. De biodiversiteit in Nederland. Nederlandse Fauna 10. Nederlandse centrum voor Biodiversiteit Naturalis & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden: 295-296.
- Delft, J.J.C.W. van, 2009. Bescherming en beheer. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Delft, J.J.C.W. van, 2009. Systematiek, naamgeving en diversiteit. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Delft, J.J.C.W. van, 2009. Ecologie en levenswijze. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Delft, J.J.C.W. van, 2009. Waarnemen, inventariseren en monitoren. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Delft, J.J.C.W. van, 2009. Alpenwatersalamander *Mesotriton alpestris*. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Delft, J.J.C.W. van & P.L.G. Keijsers, 2009. Gladde slang *Coronella austriaca*. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Diepenbeek, A. van, R.C.M. Creemers & J.J.C.W. van Delft, 2009. Geschiedenis van de herpetologie in Nederland. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Herder, J.E., (red), 2010. Atlas van de Noord-Hollandse Amfibieën en Reptielen. Landschap Noord-Holland en Stichting RAVON.
- Janssen, I.A.W., 2009. Ringslang, *Natrix natrix*. In: H.J.M. van Buggenum et al. (red.), 2009. Herpetofauna van Limburg. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in Limburg in de periode 1980-2008. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht: 332-343.
- Mulder, J. & R.C.M. Creemers, 2009. Groene kikker-complex *Rana esculenta synklepton*. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Mulder, J. & R.C.M. Creemers, 2009. Poelkikker *Rana lessonae*. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Spikmans, Frank, 2010. Cyclostomata - rondbekken. In: Noordijk, J., R.M.J.C. Kleukers, E.J. van Nieukerken & A.J. van Loon (redactie), 2010. De biodiversiteit in Nederland. Nederlandse Fauna

10. Nederlandse centrum voor Biodiversiteit Naturalis & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden: 284-285.
- Spikmans, Frank, Henk J.L. Heessen & Niels Daan, 2010. Actinopterygii - straalvinnigen. In: Noordijk, J., R.M.J.C. Kleukers, E.J. van Nieukerken & A.J. van Loon (redactie), 2010. De biodiversiteit in Nederland. Nederlandse Fauna 10. Nederlandse centrum voor Biodiversiteit Naturalis & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden: 286-288.
- Spikmans, F. & J.Kranenbarg, 2010. Herkenning zoetwatervissen. 2^e herziene druk, met nieuwe exoten. Stichting RAVON, Nijmegen
- Spitzen-van der Sluijs, A. & R.C.M. Creemers, 2009. Hazelworm *Anguis fragilis*. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Stumpel, A.H.P., J. Stronks & R. Zollinger, 2009. Boomkikker *Hyla arborea*. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Weijer, P. de, A. Zuiderwijk & J.J.C.W. van Delft, 2009. Ringslang *Natrix natrix*. In: Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON)(redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

5. RAVON UITGAVEN

- Delft, J. van & A. van Rijsewijk, 2010. Nieuwsbrief Gladde slang Noord-Brabant, nummer 4, maart 2010. Stichting RAVON.
- Diepenbeek, A. van, R. Creemers & J.E. Herder, 2010. Herkenningskaart Amerikaanse brulkikker versus groene kikker, Stichting RAVON.
- Herder, J.E., 2010. Folder Mysterieus en stoer – maak kennis met de reptielen van Nederland, Stichting RAVON.
- Herder, J.E., 2010. Poster Reptielen & Amfibieën van Nederland in formaat A4, A2 en A0, Stichting RAVON.
- Joosten, C.M.C., T. Hankman & R. Creemers, 2010. Jaarverslag 2009, Stichting RAVON.
- Paddenpraat 2010-1. Nieuwsbrief Padden.nu voor vrijwilligers van de paddenoverzet.
- Paddenpraat 2010-2. Nieuwsbrief Padden.nu voor vrijwilligers van de paddenoverzet.
- Rijsewijk, A. van & J. van Delft, 2010 Nieuwsbrief Gladde slang Noord-Brabant, nummer 5, november 2010. Stichting RAVON.
- Schubben & slijm, nummer 3, maart 2010. RAVON nieuwsbrief voor en door vrijwilligers.
- Schubben & slijm, nummer 4, juni 2010. RAVON nieuwsbrief voor en door vrijwilligers.
- Schubben & slijm, nummer 5, september 2010. RAVON nieuwsbrief voor en door vrijwilligers.
- Schubben & slijm, nummer 6, december 2010. RAVON nieuwsbrief voor en door vrijwilligers.
- Tijdschrift RAVON 34 jaargang 11 nummer 4, januari 2010.
- Tijdschrift RAVON 35 jaargang 12 nummer 1, maart 2010.
- Tijdschrift RAVON 36 jaargang 12 nummer 2, juni 2010.
- Tijdschrift RAVON 36 jaargang 12 nummer 3, september 2010.
- Tijdschrift RAVON 37 jaargang 12 nummer 4, december 2010.
- Zoekkaart Exotische Vissen. Plantenziektkundige Dienst, Sportvisserij Nederland & RAVON.

6. RAVON STAND

- 20 februari Roermond, Genootschapsdag NHGL, Ingo Janssen, Arnold van Rijsewijk en Jöran Janse
- 28 februari Overveen, Amfibieëndag PWN in de Zandwaaier, Jelger Herder en Maaïke Pouwels
- 9 mei Oostkapelle, SBB Moederdag Kasteel Westhove, Kees Musters
- 5 juni Oldeholtpade Friesland, Jeugdvogelwachtdag, John Melis en Teddy Dolstra
- 6 juni Herkenbosch Roermond, Festa Natura bezoekerscentrum de Meinweg, Arnold van Rijsewijk en Jelger Herder
- 18 september Vierlingsbeek Limburg, Vivara Open Dagen, Kris Joosten en Ria van den Boogaard
- 13 november Nijmegen, RAVON-dag, diverse RAVON-medewerkers
- 27 november Nijmegen, SOVON-dag, Jeroen van Delft, Raymond Creemers, Annemarieke Spitzen, Jöran Janse, Ria van den Boogaard, Gonny van Ingen

7. RADIO EN TELEVISIE

Arthur de Bruin in gesprek met Omroep Gelderland op 31 juli 2010 (Foto: Karin Didderen)

10 maart	Kanaal 13, Stadsregio Arnhem-Nijmegen, verplaatsen knoflookpad (Wilbert Bosman)
19 maart	Radio Gelderland, item over het begin van de paddentrek (Jelger Herder)
22 maart	Optimaal FM, item over het begin van de paddentrek en Padden.nu (Jelger Herder)
22 maart	Radio 5, item over het begin van de paddentrek en Padden.nu (Jelger Herder)
22 maart	RTL nieuws, weerbericht, Padden.nu
23 maart	NOS Jeugdjournaal, Padden.nu (Jelger Herder)
26 april	Omroep Gelderland, 13:50. Gevaarlijke amfibieschimmel gevonden in Nederland (Annemarieke Spitzen)
27 april	Nijmegen 1 TV, Natuurplaza
27 april	Nijmegen 1 TV, Chytrid in Nederland (Annemarieke Spitzen)
2 mei	Vroege vogels, radio 1, Koos van Zomeren: Het mooiste van april; Gesproken column over de rivierprik. (bijdrage Frank Spikmans)
11 mei	Webregio Noord-Holland, Op slangenjacht langs de Gouwe (Ingo Janssen)
19 juni	RTL 4, Lopen over water – item over kikkers en salamanders (Jelger Herder)
24 juni	Amsterdam FM, Ringslang in Amsterdam Noord (Ingo Janssen)
5 juli	Invexo-persmoment m.b.t. stierkikker. Jeroen van Delft. Samenwerking Vlaanderen en Zuid-Nederland met onder andere aandacht in het NOS 8-uur Journaal (TV).
7 juli	nos.nl. Ook België pakt brulkikker aan
7 juli	brabant10. Stierkikker rukt op in grensstreek - België verklaart brulkikker de oorlog
7 juli	tvschijndel.nl. Internationale samenwerking bestrijding 'Grote waternavel' en 'Stierkikker'
7 juli	L1 Radio TV Nieuws uit Limburg. Brulkikker in Baarlo.
7 juli	Koen en Sandersshow. Radio 3FM. Amerikaanse brulkikker (Wilbert Bosman)
31 juli	Omroep Gelderland, visonderzoek (Karin Didderen en Arthur de Bruin)
3 augustus	RTV Oost, exotische grondels (Frank Spikmans)
23 augustus	RTV Nijmegen. Kleine watersalamander in Nijmegen (Tonnie Woeltjes)
7 september	Vroege Vogels TV, Kleine watersalamander in Nijmegen (Tonnie Woeltjes)
14 september	Hoe?Zo!. NTR Radio 5. Territoriumgedrag groene kikkers (Annemarie van Diepenbeek).
5 oktober	L1 TV, Amerikaanse brulkikker in Baarlo (Arnold van Rijsewijk)
5 oktober	Madiwodo-show Paul de Leeuw, Amerikaanse brulkikker in Baarlo (Hans Dorresteijn)
5 oktober	Radio 3FM, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	NOS Radio 1, Amerikaanse brulkikker in Baarlo (Arnold van Rijsewijk en Jöran Jansse)
6 oktober	Jeugdjournaal, Amerikaanse brulkikker in Baarlo (Arnold van Rijsewijk)
6 oktober	Omroep Gelderland radio, Amerikaanse brulkikker in Baarlo (Raymond Creemers)
6 oktober	Omroep MAX, Amerikaanse brulkikker in Baarlo (Freek Vonk)
7 oktober	RTL Nieuws, Amerikaanse brulkikker in Baarlo (Jeroen van Delft)
7 oktober	Hart van Nederland, Amerikaanse brulkikker in Baarlo (Jeroen van Delft)
11 oktober	Radio 2, Amerikaanse brulkikker in Baarlo (Raymond Creemers)
19 oktober	KlasseTV, programma Nieuwsbericht, Amerikaanse brulkikker (Edo Goverse)
21 oktober	Vara's Vroege Vogels Radio, Chytride en vuursalamanders in het Bunderbos (Annemarieke Spitzen)
26 oktober	Vara's Vroege Vogels TV, Chytride en vuursalamanders in het Bunderbos (Annemarieke Spitzen)
3 november	Omroep Gelderland, Exotische vissen gevangen in Neede (Frank Spikmans)
3 november	TV Graafschap, Nieuwsitem over exotische vissen in Neede (Frank Spikmans)
4 december	Omroep Gelderland, viswerkgroep De Prik, programma Gelderse Koppen
26 december	Vara's Vroege Vogels Radio, Nieuwe en aanstormende exoten (Jeroen van Delft)

8. TIJDSCHRIFTEN EN KRANTEN

januari	Grasduinen, '2010 = Jaar van de biodiversiteit. Help dieren: begin ermee in je eigen tuin!' (Tamira Hankman)
8 januari	NRC Handelsblad, Strooizout schaadt boom, plant en dier

13 januari	De Gelderlander, Kamsalamanders en kikkers op het ijs
februari	Vlinders. 'De amfibieën en reptielen van Nederland' (recensie atlas De amfibieën en reptielen van Nederland)
februari	Grasduinen, 'Naslagwerk. Koudbloedigen zorgen voor rode wangetjes' (recensie atlas De amfibieën en reptielen van Nederland)
februari	ANWB's Toeractief. Daar komen de reptielen! (m.m.v. Jeroen van Delft)
4 februari	NRC Handelsblad, Muurhagedissen in Maastricht zijn in aantal gehalveerd
maart	Hart voor Dieren, 'De amfibieën en reptielen van Nederland' (recensie atlas De amfibieën en reptielen van Nederland)
maart	Zeitschrift für Feldherpetologie. (recensie atlas De amfibieën en reptielen van Nederland)
9 maart	NRC, Koos van Zomeren. Barbeel bijvoorbeeld. (column n.a.v. veldexcursie met frank Spikmans)
12 maart	De Gelderlander, Geduldig wachten op de boze wolf. (over Natuurplaza m.m.v. Rob van Westrienen, Jeroen van Delft en Raymond Creemers).
9 april	Dagblad De Limburger, Waarom worden padden niet geholpen 'op de terugweg'? (interview Jelger Herder)
Mei	Grasduinen, Op Jacht naar de Zandhagedis – (bijdrage Jelger Herder)
6 juli	De Gelderlander, Actie tegen opmars van stierkikker
6 juli	De Standaard, Meerkikker kwaakt u lachend wakker
6 juli	Trouw, Start internationaal gevecht tegen stierkikker
6 juli	De Telegraaf, Actie tegen invasie brulkikker
6 juli	BN de stem, Bestrijding exoten kost miljoenen euro's (stierkikker)
13 juli	NRC Next, Toch Niet zo leuk voor in de vijver (1), stierkikker. (Jeroen van Delft)
14 juli	NRC, Speuren naar de oprukkende brulkikker. (Jeroen van Delft)
31 juli	Destentor, Exoot zwemt massaal in IJssel (Karin Didderen)
24 september	Brabants Dagblad, Bommelerwaard "verondiepen plas bij Gameren heeft al positief gevolg" en "Jonge vis floreert in ondiepe plas (Karin Didderen, Arthur de Bruin, Jöran Janse)
5 oktober	De Limburger, Alarm: brulkikker in Baarlo (Raymond Creemers)
6 oktober	AD, Amerikaanse brulkikker in Baarlo (Tamira Hankman)
7 oktober	De Telegraaf, Amerikaanse brulkikker in Baarlo (Raymond Creemers)
15 oktober	De Limburger, Iééép... plons en weg is-ie (Raymond Creemers) (over brulkikker-informatie-avond)
november	Grasduinen, Zeeschildpaddenprotocol (Edo Goverse)
2 november	NRC Handelsblad. Een zalm van drie kilo duikt op in zijrivier Maas.

9. DIGITALE NIEUWSSITES

(overzicht van de grootste sites waarop veel nieuws van RAVON verschijnt)

www.anp.nl ; www.nu.nl ; www.natuurbericht.nl

Nieuwsberichten van/over RAVON verschijnen met grote regelmaat, naast op bovengenoemde, ook op vele andere websites, zoals: reptielenmagazine.nl (vrijwel wekelijks), schildpadnet.nl, Wageningenuniversiteit.nl, Tech2D.

Sinds 2010 heeft RAVON een twitter account: @StichtingRAVON

4 januari	Natuurbericht, Het gaat goed met de salamanders in ons land
3 juni	Vroegevogels.vara.nl, Zandhagedissen kunnen Lyme verwijderen
5 juli	Trouw.nl, item Start internationaal gevecht tegen stierkikker
5 juli	NOS.nl, item Ook België pakt brulkikker aan
7 juli	RTLnieuws.nl, item Actie tegen opmars waternavel en stierkikker
7 juli	Nu.nl, Actie stierkikker en waternavel

7 juli	Mobiel.nu.nl Actie tegen stierkikker en waternavel
7 juli	Nuij.nl, Actie tegen stierkikker en waternavel
7 juli	Nieuws.nl, Start internationaal gevecht tegen brulkikker
31 juli	Omroep Gelderland vissonderzoek
15 september	Natuurbericht, Horror bij padden: maden als parasiet
23 september	Zeeschildpad gevonden? Geef dit door!
5 oktober	Nu.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	De Pers.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	De Volkskrant.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Dieren.blog.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Groene ruimte.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Hart van Nederland.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Headlinez.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Kranten-Limburg.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	L1 Nieuws.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Landleven.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Limburg24.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Nieuws.be, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Nowlive.eu, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Regionieuws.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	RTLnieuws.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Telegraaf.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Trouw.nl en Trouw Groen, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Vara.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Vroegevogels.vara.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	Worldnews.com, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
5 oktober	NOS.nl, Amerikaanse brulkikker in Baarlo
14 oktober	Natuurbericht, Nederlandse amfibieën doen het redelijk goed
21 oktober	Vroegevogels.vara.nl, Chytride en vuursalamander
29 oktober	Vroegevogels.vara.nl, Schimmel doodt amfibieën in Lage Landen
3 november	Sportvisserijnederland.nl, Bestrijding dikkopelrits
3 november	Nieuwsuitberkelland.nl, Bestrijden dikkopelrits is monnikenwerk
3 november	Tctubantia.nl, Geboorte-explosie dikkopelrits in Needse vijvers
3 november	Indebuurt.trouw.nl, Geboorte-explosie dikkopelrits in Needse vijvers
4 november	Telegraaf.nl, waterschap jaagt op dikkopelrits

10. CURSUSSEN EN WORKSHOPS

24 februari	Basiscursus Amfibieën, Grootegast Groningen
25 februari	Cursus emmer-amfibieën, Noordwolde-Zuid
27 februari	Basiscursus Reptielen en Amfibieën, Kerkrade Limburg
3 maart	Kadercursus Amfibieën en reptielen, Friesland
3 maart	Basiscursus Reptielen en Amfibieën, Eindhoven Brabant
4 maart	Basiscursus Reptielen en Amfibieën, Heerlen Limburg
5 maart	Basiscursus Reptielen en Amfibieën, Best Noord-Brabant
13 maart	Basiscursus Zoetwatervissen, Varkenseiland Noord-Holland
25 april	Basiscursus Zoetwatervissen, Eilandspolder, i.s.m. Landschap Noord-Holland

9 mei	Basiscursus Zoetwatervissen, Utrecht
20 mei	Basiscursus Zoetwatervissen voor duikers, Stiens Friesland (WVOF)
28 mei	Workshop Amerikaanse Brulkikker (professionals), Brabant
29 mei	Workshop Amerikaanse Brulkikker (vrijwilligers), Brabant
12 juni	Basiscursus Zoetwatervissen, Amersfoort
21- 30 juni	Practicum Dierecologie, Radboud Universiteit
9 juli	Basiscursus zoetwatervissen RAVON, Midzomer vissenweekend Overijssel
4 september	Basiscursus Zoetwatervissen, Tynaarlo Drenthe
16 oktober	Basiscursus Zoetwatervissen, Nieuwkoopse plassen Zuid-Holland
19 november	Workshop over de gladde slang met terreinbeheerders en ambtenaren uit de provincie Noord-Brabant
22 november	Basiscursus Amfibieën en libellen, Olst Wijhe Overijssel.
29 december	Basiscursus Amfibieën voor JNM, Noordorp-Den Haag Zuid-Holland.

11. EXCURSIES

22 februari	WVOF, Kwabaal bij kwelwakken
28 februari	Op pad, amfibieën in Kennemerland.
8 april	Haaksbergen, Amfibieën & Reptielen monitor excursie
8 april	Monitoring van amfibieën en reptielen in het Haaksbergen
10 april	Amsterdam, reptiel monitor excursie
10 april	Gelderse Vissers, Visexcursie Haaksbergerveen Zoddebeek
10 april	Limburg, Vis- en amfibieënexcursie Schuitwater/Broekhuizer Molenbeek
11 april	Zuid-Holland, Ringslangen zoeken langs de Enkele Wiericke
17 april	Nijmegen, Reptiel monitor excursie
17 april	Gelderse Vissers, Visexcursie Gendringen, Kleefse Graaf
17 april	Noord-Holland, Visexcursie Alkmaar en Bergen
23 april	Gelderland, Vissenweekend voor JNM
1 mei	Gelderland, Reptielenexcursie Doornspijksche heide (Noord-Veluwe)
8 mei	Gelderland, Visexcursie (grote modderkruiper) Vollenhoven tot Kuinre
8 mei	Monitoring van amfibieën te Kampina i.s.m. Poelenwerkgroep Kampina
12 mei	RAVON, Hemelvaartweekend Overijssel 2010 (t/m 16 mei)
15 mei	Amfibieën in het Voornes Duinen i.s.m. KNNV & IVN Voorne
21 mei	Poldervissen & rugstreepad i.s.m. IVN Waterland & SBB
21 mei	Brabant, Excursie rugstreepad Huis ter Heide / Loonse duinen
22 mei	Gelderland, Amfibieën- en visexcursie Groesen (klein Kandia) + Rijnstrangen
29 mei	Noord-Holland, Visexcursie Lange Bretten
30 mei	Gelderland, Reptielenexcursie Hoogbuurlose Heide
5 juni	Gelderse Vissers, Visexcursie in de Betuwe
9 juni	Kroondomeinen, Reptielen-monitor excursie
15 juni	Zuid-Limburg, studenten excursie
15 juni	Herpetofauna in Zuid-Limburg voor UvA studenten van de cursus Organismen in hun milieu
19 juni	Zuid-Holland, Kampeerweekend Duitsland
19 juni	Gelderland, Reptielenexcursie Ginkelse Heide (Veluwe)
19 juni	Noord-Holland, Visexcursie Kalverpolder
26 juni	Brabant, Inventarisatie-excursie gladde slang
9 juli	RAVON, Midzomer vissenweekend Overijssel

10 juli	Limburg, Grote modderkruiper excursie Landgoed Hoosden
17 juli	Noord-Holland, Visexcursie Ronde Hoep
31 juli	WVOF, Visseninventarisatie Tzumarrum e.o.
7 augustus	Gelderland, Reptielenexcursie Terletse heide (Veluwe)
15 augustus	WVOF, Visseninventarisatie Holwerd e.o.
21 augustus	Gelderland, Heideterreinen Gemeente Nunspeet
23 augustus	WVOF, Inventarisatieweek Reptielen, Amfibieën, Vissen en Zoogdieren, Terschelling
28 augustus	Boomkikkerexcursie Udenhout voor Amfibieënwerkgroep IVN afd. Veghel
28 augustus	Op zoek naar de grote modderkruiper omgeving Zuidlaardermeer
4 september	Drenthe, Reptielenexcursie Gees
4 september	Gelderland, Reptielenexcursie het Greveld (Veluwe)
4 september	Kamsalamanderlarven in het Korenburgerveen
5 september	Drenthe, Reptielenexcursie Orvelte
11 september	Gelderland, Reptielenexcursie Zweefvliegveld Terlet
25 september	Gelderland, Reptielenexcursie Montferland
25 september	WVOF, Visexcursie Tjonger
1 oktober	RAVON, Vissenweekend Utrecht 2010
16 oktober	Noord-Holland, Ringslang broeihoop excursie Loosdrecht
23 oktober	WVOF, Visexcursie Echtenerbrug (Friesland)
21 november	Zuid-Holland, Visexcursie camping 'De Roerdomp'

12. PRESENTATIES/LEZINGEN

16 januari	Goverse, E., voor vrijwilligers van Natuurmonumenten Regio Deltakust
19 januari	Diepenbeek, A. van. Reptielen van Europa. Dialezing voor IVN afd. Oosterwijk.
5 februari	Creemers, R. Amphibians in floodplains Colloquium, masters opleiding RU.
26 februari	Creemers, R. Heikikker. Kenmerken en habitats. Contactdag voor sleutelvrijwilligers RAVON.
5 maart	Diepenbeek, A. van. Heikikker en bruine kikker. Kenmerken en habitats. De Bilt, Waarnemersdag Utrechts Landschap.
28 maart	Goverse, E., voor de Poelenwerkgroep Het Gooi
7 april	Goverse, E. & I. Janssen, monitoren van amfibieën en reptielen, IVN Haaksbergen
17 april	Janssen, I. Monitoren van reptielen, Nijmegen
12 mei	Goverse, E., voor IVN Woerden
2 juni	Janssen, I. Monitoren van reptielen, Apeldoorn
3 juni	Spikmans, F & N. van Kessel. Plaaig/risico analyses en habitatgebruik van exoten in de grote rivier. Vissennetwerk.
3 juni	Bosman, W. Reproductive ecology of the Crested newt (<i>Triturus cristatus</i>) in a real estate in the Netherlands. 4th ECPN congress, Berlin.
10 juni	Bosman, W & B. Crombaghs. Actuele stand van zaken met betrekking tot de geelbuikvuurpad in Nederland. Platformdag geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad 2010.
10 juni	Crombaghs, B. & W. Bosman. Actuele stand van zaken met betrekking tot de vroedmeesterpad in Nederland. Platformdag geelbuikvuurpad en vroedmeesterpad 2010.
24 juni	Uchelen, E. van. Presentatie Atlas amfibieën en reptielen Drenthe
6 oktober	Leuven R. i.s.m. H. van Kleef, F. Spikmans, C. van Turnhout en G. van der Velde. De mondiale remix van soorten: Sleutelkennis voor beheer van bio-invasies. Lezing tijdens minisymposium "Natuurplaza opent haar deuren voor natuurherstel", Nijmegen.

- 14 oktober Creemers, R. Amerikaanse brulkikker in Nederland. Lezing voor ca. 30 bezoekers tijdens de info-avond in Baarlo (L).
- 13 november Creemers, R., A. Spitzen. J. van Delft & W. Bosman. Amerikaanse brulkikker in Nederland. Lezing RAVON dag.
- 13 november Herder, J. Nederland zet ruim 20 kilometer aan amfibieën over (padden.nu)
- 19 november Spitzen, A. Chytridiomycose en ranavirus voor RAVON Noord-Brabant
- 24 november Creemers, R.. Padden.nu. Lezing VOFF dag over citizens science.
- 11 december Herder, J. Presentatie Reptielen en Amfibieën Atlas Noord-Holland

13. NATUURPLAZA ACTIVITEITEN

- 3 juni Herintroductie & bijplaatsing – nut en noodzaak voor soortbescherming? Georganiseerd door RAVON voor leden van Soortenbescherming Nederland.
- 6 oktober Minisymposium “Natuurplaza opent haar deuren voor natuurherstel”, Nijmegen

14. OVERIG

- Hele jaar Expositie “Amfibieën van Nederland”: foto’s van de 16 soorten afgedrukt op A0, Bezoekerscentrum de Zandwaaier te Overveen. 2010. Jelger Herder
- 26 maart Symposium Friese Vissen, WVOF
- 20 april Vrijwilligersdag Dutch Wildlife Health Centre (wat te doen met dode dieren!)
- 20 mei Symposium visherstel, Waterschap Veluwe
Goverse, E., Tekstsuggesties m.b.t. hoofdstuk ‘Zandhagedis’ in Zomerzon: waarom dieren zo gek zijn op de zon. Auteur: T. Hoogeveen, 2010. KNNV-uitgeverij.